

„Dignitas infinita“ o ljudskom dostojanstvu

Predgovor

Na kongresu od 15. ožujka 2019. tadašnja Kongregacija za nauk vjere odlučila je započeti s „izradom teksta koji unutar kršćanske antropologije ističe nezaobilazan pojam dostojanstva ljudske osobe, prikazujući tako opseg i blagotvorne implikacije koje ima na društvenoj, političkoj i gospodarskoj razini i koji uzima u obzir najnoviji razvoj ove teme na akademskom polju te njezina različita shvaćanja u današnjem kontekstu“. Prvi projekt u tom smjeru razrađen je uz pomoć nekih stručnjaka tijekom 2019. godine te je ocijenjen nezadovoljavajućim na ograničenom savjetovanju Kongregacije koje je održano 8. listopada 2019. godine.

Još jedan nacrt teksta, ponovno je izradio Ured za doktrinu na temelju doprinosa raznih stručnjaka. Taj nacrt predstavljen je i o njemu se raspravljalo na ograničenom savjetovanju održanom 4. listopada 2021. godine. U siječnju 2022. godine novi nacrt predstavljen je na plenarnoj sjednici Kongregacije tijekom koje su ga članovi skratili i pojednostavili tekst.

Dana 6. veljače 2023. novi, izmijenjeni, tekst ocijenjen je na ograničenom savjetovanju gdje su predložene neke daljnje izmjene. Nova verzija dostavljena je Redovitom zasjedanju Dikasterija na ocjenu u srijedu, 3. svibnja 2023. Članovi su se složili da se dokument, uz neke izmjene, može objaviti. Sveti otac Franjo odobrio je navedene *Odluke* ovog zasjedanja na audijenciji 13. studenoga 2023. Tom prigodom Sveti Otac također me je zamolio da se u tekstu istaknu pitanja koja su usko povezana s temom dostojanstva, poput drame siromaštva, položaja migranata, nasilja nad ženama, trgovine ljudima, rata i drugo. Kako bi što bolje ispoštivao ove naznake Svetog Oca, Doktrinarni odjel Dikasterija posvetio je jedan kongres dubinskoj analizi enciklike *Fratelli tutti* koja nudi izvornu i dubinsku analizu pitanja ljudskog dostojanstva „nadilazeći sve okolnosti“.

Pismom od 2. veljače 2024., a s obzirom na redovito zasjedanje u srijedu 28. veljače, novi nacrt teksta, znatno izmijenjen, poslan je članovima Dikasterija, sa sljedećim pojašnjenjem: „ova daljnja razrada nacrta bila je potrebna kako bi se udovoljilo konkretnom zahtjevu Svetog Oca. Izričito je pozvao na bolju usredotočenost na aktualne ozbiljne povrede ljudskog dostojanstva u našem vremenu, kako je to i naznačeno u enciklici *Fratelli tutti*. Stoga je Doktrinarni ured poduzeo korake da se skрати početni dio [...] i da detaljnije razradi ono što je naznačio Sveti Otac“. Ne redovnoj sjednici Dikasterija, 28. veljače 2024., konačno je potvrđen tekst sadašnje *Deklaracije*. Na audijenciji 25. ožujka 2024., zajedno s tajnikom Doktrinarne sekcije, mons. Armandom Matteom, Sveti Otac odobrio je tekst ove *Deklaracije* i odredio njezino objavljivanje.

Razrada teksta, koja je trajala pet godina, daje nam naslutiti da se nalazimo pred dokumentom koji je zbog ozbiljnosti i središnjeg mjesta pitanja dostojanstva u

kršćanskoj misli zahtijevao ozbiljan proces sazrijevanja kako bi se došlo do ovog konačnog nacrtu teksta kojeg danas objavljujemo.

U prva tri dijela *Deklaracija* podsjeća na temeljna načela i teorije kako bi se dala važna pojašnjenja da se izbjegnu česte zabune do kojih dolazi korištenjem pojma „dostojanstvo“. U četvrtom dijelu *Deklaracija* prikazuje neke aktualne problematične situacije u kojima se nedovoljno prepoznaje neizmjereno i neotuđivo dostojanstvo koje zaslužuje svako ljudsko biće. Osuda tako teških i aktualnih povreda ljudskog dostojanstva nužna je gesta, jer Crkva gaji duboko uvjerenje da se vjera ne može odvojiti od obrane ljudskog dostojanstva, evangelizacija od promicanja dostojanstvenog života, a duhovnost od zalaganja za dostojanstvo svih ljudskih bića.

Naime, to dostojanstvo svih ljudi može se shvatiti kao „neizmjereno“ (*dignitas infinita*, neizmjereno dostojanstvo, op. prev.), odnosno kako je to rekao sveti Ivan Pavao II. u susretu s osobama koje pate od određenih ograničenja ili invaliditeta¹, to dostojanstvo nadilazi svaki vanjski izgled ili bilo koje obilježje konkretnih ljudskih života.

Papa Franjo je u enciklici *Fratelli tutti* s posebnom ustrajnošću želio istaknuti da to dostojanstvo „nadilazi sve okolnosti“, pozivajući sve da ga brane u svakom kulturološkom kontekstu, u svakom trenutku čovjekova postojanja, neovisno o bilo kakvim fizičkim, psihičkim, društvenim ili čak moralnim nedostacima. U tom pogledu *Deklaracija* nastoji pokazati da smo suočeni s univerzalnom istinom, koju smo svi pozvani prepoznati kao temeljni uvjet da naša društva budu istinski pravedna, miroljubiva, zdrava i u konačnici, autentično ljudska.

Popis tema odabranih u *Deklaraciji* nikako nije konačan. Međutim, teme koje se obrađuju upravo su one koje nam omogućuju da izrazimo različite aspekte ljudskog dostojanstva koji su danas možda zamagljeni u svijesti mnogih ljudi. Neke će više dijeliti različiti slojevi naših društava, a druge manje. No, sve one čine nam se potrebnima jer, uzete zajedno, pomažu nam prepoznati sklad i bogatstvo misli o dostojanstvu koja proizlazi iz Evanđelja.

Ova *Deklaracija* ne tvrdi da iscrpljuje tako bogatu i važnu temu, ali namjerava pružiti neke elemente za razmišljanje koji će pomoći da je imamo na umu u složenom povijesnom trenutku u kojem živimo, tako da se ne gubimo usred tolikih briga i tjeskoba i da se tako ne izlažemo još većoj i dubljoj patnji.

Víctor Manuel kard. FERNÁNDEZ
prefekt

Uvod

---

¹ Sv. IVAN PAVAO II., *Angelus s osobama s invaliditetom u katedrali u Osnabrücku* (16. studenoga 1980.): *Insegnamenti III/2* (1980.), 1232.

1. (*Dignitas Infinita*) Dostojanstvo je neizmjereno, neotuđivo utemeljeno u samom biću, pripada svakoj ljudskoj osobi, nadilazi svaku okolnost, bez obzira u kakvom se stanju ili situaciji osoba nalazi. To načelo, koje je u potpunosti prepoznatljivo i samom razumu, temelj je prvenstva ljudske osobe i zaštite njezinih prava. Crkva, u svjetlu Objave, apsolutno ponovno potkrepljuje i potvrđuje to ontološko dostojanstvo ljudske osobe, stvorene na sliku i priliku Božju i otkupljene u Kristu Isusu; ona izvodi razloge za svoje opredjeljenje u korist najslabijih i nemoćnih, uvijek inzistirajući „na primatu ljudske osobe i na obrani njezina dostojanstva u svim okolnostima“.²

2. Ovo ontološko dostojanstvo i jedinstvena i eminentna vrijednost svake žene i svakog muškarca koji postoje na ovome svijetu autoritativno je izraženo u *Općoj deklaraciji o ljudskim pravima* (10. prosinca 1948.) Opće skupštine Ujedinjenih naroda.³ Prigodom obilježavanja 75. obljetnice spomenute *Deklaracije* Crkva vidi priliku da još jednom objavi svoje uvjerenje da svako ljudsko biće, stvoreno od Boga i otkupljeno od Krista, mora biti priznato i tretirano s poštovanjem i ljubavlju, upravo zbog njegova neotuđivog dostojanstva. Spomenuta obljetnica također daje Crkvi priliku da razjasni neke nejasnoće koje se često pojavljuju oko pojma ljudskog dostojanstva i da uzme u razmatranje neka ozbiljna i hitna konkretna pitanja koja su uz to vezana.

3. Od početka svoga poslanja, vođena Evanđeljem, Crkva se zalaže za afirmaciju slobode i promicanje prava svih ljudi.⁴ U novije vrijeme, zahvaljujući glasu papâ, nakana je da se to opredjeljenje jasnije izrazi kroz obnovljeni apel za priznavanje temeljnog dostojanstva koje pripada ljudskoj osobi. Sveti Pavao VI. rekao je da „nijedna antropologija nije ravna shvaćanju Crkve o ljudskoj osobi, čak i kad se pojedinačno promatra, s obzirom na njezinu izvornost, njezino dostojanstvo, nepovredivost i bogatstvo njezinih temeljnih prava, njezinu svetost, njezinu obrazovanost, njezinu težnju za cjelovitim razvojem, njezinu besmrtnost.“⁵

4. Sveti Ivan Pavao II., 1979. godine, za vrijeme Treće latinskoameričke biskupske konferencije u Puebli, izjavio je: „ljudsko dostojanstvo predstavlja evanđeosku vrijednost koja se ne može prezreti a da se teško ne uvrijedi Stvoritelja. To se dostojanstvo gazi, na individualnoj razini, kada se ne uzimaju u obzir vrijednosti poput slobode, prava na ispovijedanje vjere, tjelesnog i psihičkog integriteta, prava na osnovna dobra i na život. Ono se gazi na društvenoj i političkoj razini kada čovjek ne može ostvariti svoje pravo na sudjelovanje, ili je podvrgnut nepravednoj i

---

² FRANJO, Apostolska pobudnica *Laudate Deum* (4. listopada 2023.), br. 39: *L'Osservatore Romano* (4. listopada 2023.), III.

³ Ujedinjeni narodi 1948. godine usvojili su *Opću deklaraciju o ljudskim pravima* u trideset članaka. Riječ „dostojanstvo“ pojavljuje se pet puta u ključnim točkama: u prvim riječima preambule i u prvoj rečenici prvoga članka. To je dostojanstvo proglašeno „svojtvenim svim članovima ljudske obitelji“ (*Preambula*) i „sva su ljudska bića rođena slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima“ (Članak 1).

⁴ Obraćajući pozornost samo na moderno doba, vidimo kako je Crkva progresivno naglašavala važnost ljudskog dostojanstva. Tema je posebno obrađena u enciklici pape Leona XIII. *Rerum novarum* (1891.), u enciklici pape Pija XI. *Quadragesimo anno* (1931.) i u *Govoru* pape Pija XII. prigodom kongresa Talijanske katoličke udruge primalja (1951.). Kasnije je Drugi vatikanski koncil posebno istražio ovu temu: posvetio joj je čitav jedan dokument, Deklaraciju *Dignitatis humanae* (1965.) i razmatra o ljudskoj slobodi u Pastoralnoj konstituciji *Gaudium et spes* (1965.).

⁵ SV. PAVAO VI., *Opća audijencija* (4. rujna 1968.): *Insegnamenti VI* (1968.), 886.

nezakonitoj prisili ili fizičkoj ili psihičkoj torturi itd. [...] Ako Crkva bude prisutna u obrani ili promicanju dostojanstva čovjeka, čini to u skladu sa svojim poslanjem koje, iako je vjerske, a ne društvene ili političke naravi, ne može ne uzeti u obzir čovjeka kao integralno biće.“⁶

5. Pred članovima Papinske akademije za život 2010. godine, Benedikt XVI. izjavio je da je dostojanstvo osobe „temeljno načelo koje je vjera u uskrslog Isusa Krista oduvijek branila, osobito kada se zanemarivalo u odnosu prema najjednostavnijim i najnezaštićenijim subjektima.“⁷ Drugom prilikom, obraćajući se ekonomistima, rekao je da „ekonomija i financije ne postoje same po sebi, one nisu ništa više od instrumenta, sredstva. Njihov cilj je isključivo ljudska osoba i njezino puno ostvarenje nalazi se u dostojanstvu. To je jedini kapital koji treba spasiti.“⁸

6. Papa Franjo je od početka svoga pontifikata pozivao Crkvu da „ispovijeda Oca koji beskrajno ljubi svako ljudsko biće“ i da to znači „otkriti da samim tim on daje neizmjereno dostojanstvo“⁹, snažno naglašavajući da ovo neizmjereno dostojanstvo predstavlja izvornu činjenicu koju treba prepoznati s odanošću i koju treba prihvatiti sa zahvalnošću. Upravo na toj spoznaji i prihvaćanju moguće je utemeljiti novi suživot među ljudskim bićima, koji društvenost spušta u obzor istinskog bratstva: samo „prepoznavanjem dostojanstva svakog čovjeka i u svima iznova možemo oživjeti sveopću težnju za bratstvom, među svima.“¹⁰ Prema riječima pape Franje, „za nas je taj izvor ljudskog dostojanstva i bratstva u evanđelju Isusa Krista“¹¹, ali to je i uvjerenje do kojeg ljudski razum može doći kroz promišljanje i dijalog, s obzirom na to da „ako se u svakoj prilici mora poštovati dostojanstvo drugoga, to nije zato što mi to dostojanstvo izmišljamo ili pretpostavljamo, već zato što ono ima višu vrijednost u odnosu na materijalne stvari i okolnosti, što zahtijeva da se s njima postupa drugačije. Činjenica da svako ljudsko biće ima neotuđivo dostojanstvo istina je koja odgovara ljudskoj prirodi neovisno o bilo kojoj kulturnoj okolnosti.“¹² Uistinu, zaključuje papa Franjo, „ljudsko biće ima isto nepovredivo dostojanstvo u svakom povijesnom dobu i nitko si ne može uzimati za pravo da u određenim okolnostima poriče to uvjerenje ili čini nešto što je u opreci s time.“¹³ U tom kontekstu enciklika *Fratelli tutti* već predstavlja svojevrsnu *Magna Charta* današnjih zadaća koje su usmjerene na očuvanje i promicanje ljudskog dostojanstva.

---

⁶ Sv. IVAN PAVO II., *Govor na Trećoj latinskoameričkoj biskupskoj konferenciji* (28. siječnja 1979.), III.1-2: *Insegnamenti II/1* (1979.), 202-203.

⁷ BENEDIKT XVI., *Govor članovima Generalne skupštine Papinske akademije za život*, (13. veljače 2010.): *Insegnamenti VI/1* (2011.), 218.

⁸ BENEDIKT XVI., *Govor članovima udruženja Banke za razvoj Vijeća Europe* (12. siječnja 2010.): *Insegnamenti VI/1* (2011.), 912-913.

⁹ FRANJO, Apostoska pobudnica *Evangelii gaudium* (24. studenoga 2013.), br. 178: AAS 105 (2013.), 1094, tamo se citat Sv. IVAN PAVAO II., *Angelus s osobama s invaliditetom u katedrali u Osnabrücku* (16. studenoga 1980.): *Insegnamenti III/2* (1980.), 1232.

¹⁰ FRANJO, Enc. *Fratelli tutti* (3. listopada 2020.), br. 8: AAS 112 (2020.), 971.

¹¹ *Ibidem*, br. 277: AAS 112 (2020.), 1069.

¹² *Ibidem*, br. 213: AAS 112 (2020.), 1045.

¹³ *Ibidem*, br. 213: AAS 112 (2020.), 1045, citat: FRANJO, *Poruka sudionicima međunarodne konferencije „Čovjekova prava u sadašnjem svijetu: postignuća, propusti, negiranja“* (10. prosinca 2018.): *L'Osservatore Romano* (10-11. prosinca 2018.), 8.

Temeljno pojašnjenje

7. Iako sada postoji popriličan opći konsenzus o važnosti, ali i o normativnom opsegu dostojanstva i jedinstvene i transcendentne vrijednosti svakog ljudskog bića¹⁴, izraz „dostojanstvo ljudske osobe“ često ulazi u rizik dobivajući mnoga značenja¹⁵, ali i u moguće nesporazume i „proturječnosti koje nas tjeraju da se zapitamo priznaje li se, poštuje, štiti i uistinu promiče jednako dostojanstvo svih ljudi u svim okolnostima [...]“¹⁶. Sve nas to navodi da prepoznamo mogućnost četverostruke distinkcije u pojmu dostojanstva: *ontološko dostojanstvo*, *moralno dostojanstvo*, *društveno dostojanstvo* i konačno, *egzistencijalno dostojanstvo*. Najvažnije značenje je ono koje je povezano s *ontološkim dostojanstvom* koje pripada osobi kao takvoj samom činjenicom da ju je Bog želio, stvorio i ljubio. Ovo dostojanstvo se nikada ne može poništiti i vrijedi u svim okolnostima u kojima se pojedinci mogu susresti. Međutim, govorimo li o *moralnom dostojanstvu*, mislimo na korištenje slobode ljudskog stvorenja. Potonji, iako vođen savješću, uvijek se nalazi u mogućnost da djeluje protiv nje. Time se čovjek ponaša „nedostojno“ svoje naravi kao stvorenja koje Bog ljubi i koje je pozvano ljubiti druge. Ali ova mogućnost postoji. I to ne sama. Povijest nam svjedoči da korištenje slobode protiv zakona ljubavi objavljenog u Evanđelju može doseći nesagledive visine štete nanesene drugima. Kad se to dogodi, nalazimo se pred ljudima za koje se čini da su izgubili svaki trag ljudskosti, svaki trag dostojanstva. U tom smislu, ovdje nam ova razlika pomaže da točno razlučimo aspekt moralnog dostojanstva koje se može „izgubiti“ i aspekt ontološkog dostojanstva koji se nikada ne može poništiti. I upravo zbog tog potonjeg morat ćemo svim silama raditi na tome da se svi oni koji su činili zlo pokaju i obrate.

8. Ostaju još dva moguća značenja dostojanstva: *društveno* i *egzistencijalno*. Kada govorimo o *društvenom dostojanstvu*, mislimo na uvjete u kojima se osoba nalazi. Na primjer, u krajnjem siromaštvu kada nisu osigurani minimalni uvjeti da čovjek može živjeti u skladu sa svojim ontološkim dostojanstvom, kaže se da je život tog siromaha „nedostojan“. Ovaj izraz ni na koji način ne ukazuje na osudu prema osobi, već mu je cilj istaknuti činjenicu da je neotuđivo dostojanstvo te osobe u suprotnosti sa situacijom u kojoj je prisiljena živjeti. Posljednje značenje je ono *egzistencijalnog dostojanstva*. Danas se sve češće govori o „dostojnom“ i „nedostojnom“ životu. I ovom naznakom mislimo na situacije egzistencijalnog tipa: na primjer, slučaj osobe kojoj, unatoč tome što joj naizgled ne nedostaje ništa bitno za život, iz raznih teških razloga nema mira, radosti i nade. U drugim situacijama to će biti popraćeno ozbiljnim bolestima, nasilnim obiteljskim situacijama, određenim patološkim ovisnostima i drugim neugodnostima koje tjeraju nekoga da doživi svoje životno stanje kao „nedostojno“ pred percepcijom ontološkog dostojanstva koje se nikada ne

---

¹⁴ Deklaracija Ujedinjenih naroda iz 1948. slijedila je i razradila *Međunarodni pakt Ujedinjenih naroda o građanskim i političkim pravima* iz 1966. i *Završni akt Konferencije o sigurnosti i suradnji u Europi* iz 1975. godine.

¹⁵ Usp. MEĐUNARODNA TEOLOŠKA KOMISIJA, *Dostojanstvo i prava ljudske osobe* (1983.), Uvod, 3. Kompendij katoličkog učenja o ljudskom dostojanstvu nalazi se u *Katekizmu Katoličke Crkve*, u poglavlju pod naslovom „Dostojanstvo ljudske osobe“, br. 1700-1876.

¹⁶ FRANJO, Enc. *Fratelli tutti* (3. listopada 2020.), br. 22: AAS 112 (2020.), 976.

može zaboraviti. U svakom slučaju, razlike koje se ovdje navode ne čine ništa drugo nego nas podsjećaju na neotuđivu vrijednost tog ontološkog dostojanstva koje je ukorijenjeno u samoj biti osobe i koje vrijedi u svim okolnostima.

9. Konačno, ovdje je korisno podsjetiti na klasičnu definiciju osobe kao „individualne supstancije racionalne naravi“¹⁷ i koja objašnjava temelj njezina dostojanstva. Zapravo, kao „individualna supstancija“, osoba uživa ontološko dostojanstvo (tj. na metafizičkoj razini samog bitka): ona je subjekt koji, primajući život od Boga, „postoji“, to jest samostalno ostvaruje egzistenciju. Riječ „racionalno“ uključuje sve sposobnosti ljudskog bića: i onu spoznaje i razumijevanja i onu da hoće, voli, bira, želi. Izraz „racionalno“ također uključuje sve tjelesne sposobnosti koje su usko povezane s onima koje smo prethodno spomenuli. Izraz „narav“ ukazuje na stanja ljudskog bića koja omogućavaju različite radnje i iskustva koja ga karakteriziraju: narav je „princip djelovanja“. Ljudsko biće ne stvara svoju narav; ono ju posjeduje kao primljeni dar i može se kultivirati, razvijati i obogaćivati vlastite sposobnosti. Koristeći svoju slobodu u njegovanju bogatstva svoje naravi, osoba se tijekom vremena izgrađuje. Čak i ako, zbog raznih ograničenja ili uvjeta, ne može ostvariti te sposobnosti, osoba uvijek postoji kao „individualna supstancija“ sa svojim cjelokupnim neotuđivim dostojanstvom. To se događa npr. kod nerođenog djeteta, kod osobe bez svijesti, kod starije osobe u agoniji.

---

¹⁷ BOECIJE, *Contra Eutychem et Nestorium*, c. 3: PL 64, 1344: „persona est rationalis naturae individua substantia“; usp. Sv. BONAVENTURA, *In I Sent.*, d. 25, a. 1, q. 2; Sv. TOMA AKVINSKI, *Summa Theologiae*, I, q. 29, a. 1, *resp.*

1. Progresivna svijest o središnjosti ljudskog dostojanstva

10. Već u klasičnoj antici¹⁸ nalazimo prve naznake o ljudskom dostojanstvu, koje polaze od društvene perspektive: svakom ljudskom biću dodijeljeno je posebno dostojanstvo, prema njegovom staležu i unutar određenog reda. Iz tog društvenog konteksta, riječ je opisivala različita dostojanstva bića koja se nalaze u kozmosu. U tom kontekstu sva bića posjeduju vlastito „dostojanstvo“, prema svom mjestu u harmoniji cjeline. Naravno, neki od slavni antičkih mislioca počinju prepoznavati jedinstveno mjesto ljudskog bića kao onog koje je obdareno razumom i koje je onda sposobno preuzeti i odgovornost za sebe, ali i za druga bića u svijetu¹⁹; no još smo daleko od one misli koja bi bila u mogućnosti uspostaviti poštovanje dostojanstva svake ljudske osobe, u svim okolnostima.

Biblijske perspektive

11. Biblijska objava uči da sva ljudska bića posjeduju vlastito dostojanstvo jer su stvorena na sliku i priliku Božju: „I reče Bog: *Načinimo čovjeka na svoju sliku, sebi slična, da bude gospodar ribama morskim, pticama nebeskim i stoci – svoj zemlji – i svim gmizavcima što puze po zemlji!* Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvori, muško i žensko stvori ih.“ (*Post 1,26-27*). Čovječanstvo ima specifičnu kvalitetu zbog koje se ne može svesti na čistu materijalnost. „Slika“ ne definira dušu ili intelektualne sposobnosti, nego dostojanstvo muškarca i žene. I jedni i drugi, u međusobnom odnosu jednakosti i uzajamne ljubavi, imaju službu da svjedoče za Boga u svijetu i pozvani su čuvati svijet i obrađivati ga. Stoga, biti stvoren na sliku Božju znači posjedovati u sebi svetu vrijednost koja nadilazi sve spolne, društvene, političke, kulturne i vjerske razlike. Naše dostojanstvo nam je darovano, ono se niti ne traži niti zaslužuje. Svakog čovjeka Bog ljubi i želi za sebe i zato je svaki čovjek nepovrediv u svom dostojanstvu. U *Knjizi Izlaska*, srcu Staroga zavjeta, Bog se objavljuje kao onaj koji sluša vapaj siromaha, vidi bijedu svoga naroda, koji se brine za najmanje i potlačene (usp. *Izl 3,7; 22,20-26*). Isto učenje nalazimo i u *Knjizi Ponovljenog zakona* (usp. *Pnz 12-26*): tu se učenje o pravima pretvara u „manifest“ ljudskog dostojanstva, posebno u korist triju kategorija osoba: siročadi, udovica i stranaca (usp. *Pnz 24,17*). Drevne zapovijedi *Knjige Izlaska* prisjećaju se i nadopunjuju propovijedanjem proroka te tako predstavljaju kritičku savjest Izraela. Kod proroka

---

¹⁸Budući da ova *Deklaracija* zbog kratkoće ne može iscrpiti temu o pojmu dostojanstva, ovdje samo kao primjer spominjemo tzv. klasičnu grčku i rimsku kulturu kao referentnu točku za prvo kršćansko filozofsko i teološko promišljanje.

¹⁹ Usp. npr. CICERON, *De Officiis* I, 105-106: „Sed pertinet ad omnem officii quaestionem semper in promptu habere, quantum natura hominis pecudibus reliquisque beluis antecedit [...] Atque etiam si considerare volumus, quae sit in natura excellentia et dignitas, intellegemus, quam sit turpe diffluere luxuria et delicate ac molliter vivere quamque honestum parce, continenter, severe, sobrie“ (*Scriptorum Latinorum Bibliotheca Oxoniensis*, ur. M. WINTERBOTTOM, Oxford 1994., 43). Prijevod na hrvatski glasio bi: „Ali bitno je za svako pitanje o dužnosti držati pred očima koliko je čovjek po prirodi superiorniji od stoke i drugih životinja [...] I samo ako budemo li imali na umu superiornost i dostojanstvo naše prirode, shvatit ćemo koliko je teško prepustiti se pretjeranosti i životu u bogatstvu i raskoši, i koliko je ispravnije živjeti u štedljivosti, samozatajnosti, jednostavnosti i sabranosti.“

Amosa, Hošee, Izaije, Miheja, Jeremije nalazimo čitava poglavlja u kojima se osuđuje nepravda. Amos oštro prekora potlačenost siromaha, odnosno nepriznavanje bilo kakvog temeljnog ljudskog dostojanstva siromasima (usp. *Am* 2,6-7; 4,1; 5,11-12). Izaija izriče prokletstvo protiv onih koji gaze prava siromaha, uskraćujući im svaku pravdu: „Jao onima koji izdaju odredbe nepravedne, koji ispisuju propise tlačiteljske; koji uskraćuju pravdu ubogima!“ (*Iz* 10,1-2). Ovo proročko učenje preuzeto je iz mudrosne literature. Sirah izjednačuje ugnjetavanje siromaha s ubojstvom: „Ubija bližnjega tko mu otima hranu i proljeva krv tko radniku uskraćuje plaću“ (*Sir* 34,22). U *Psalmima* religiozni odnos s Bogom brani slabe i uboge: „Štitite slaba i sirotu, vratite pravicu jadniku i siromahu! Izbavite potlačenog i ubogog: istrgnite ga iz ruku bezbožnih!“ (*Ps* 82,3-4).

12. Isus se rađa i odrasta u skromnim uvjetima i otkriva dostojanstvo potrebitih i radnika.²⁰ Svojim cjelokupnim djelovanjem Isus potvrđuje vrijednost i dostojanstvo svih onih koji nose sliku Božju, bez obzira na njihovo društveno stanje i vanjske okolnosti. Isus je srušio kulturne i kultne barijere, vraćajući dostojanstvo kategorijama „odbačenih“ ili onih koji su bili na marginama društva: carinicima (usp. *Mt* 9,10-11), ženama (usp. *Iv* 4,1-42), djeci (usp. *Mk* 10,14-15), gubavcima (usp. *Mt* 8, 2-3), bolesnima (usp. *Mk* 1,29-34), strancima (usp. *Mt* 25,35), udovicama (usp. *Lk* 7,11-15). On ih liječi, hrani, brani, oslobađa, spašava. Opisan je kao brižni pastir koji traži jednu izgublenu ovcu (usp. *Mt* 18,12-14). On se sam poistovjećuje sa svojom najmanjom braćom: „Što god učiniste jednomu od ove moje najmanje braće, meni učiniste!“ (*Mt* 25,40). Biblijskim jezikom rečeno, „maleni“ nisu samo djeca, nego bespomoćni učenici, najbeznačajniji, izopćeni, potlačeni, odbačeni, siromašni, marginalizirani, neuki, bolesni, izbačeni iz dominantnih skupina. Proslavljeni Krist će suditi na temelju ljubavi prema bližnjemu koja se prepoznaje u tome da se je pomoglo gladnom, žednom, strancu, golom, bolesnom, zatvoreniku, s kojima se i sam Krist identificira (usp. *Mt* 25,34-36). Za Isusa je dobro učinjeno svakom čovjeku, bez obzira na krvnu ili vjersku pripadnost, jedino mjerilo suda. Apostol Pavao navodi da se svaki kršćanin mora ponašati prema zahtjevima dostojanstva i poštivanja prava svih ljudi (usp. *Rim* 13,8-10), i to prema novoj zapovijedi ljubavi (usp. *1Kor* 13,1-3).

Razvoj kršćanske misli

13. Razvoj kršćanske misli poticao je i pratio napredak ljudskog promišljanja o temi dostojanstva. Klasična kršćanska antropologija, utemeljena na velikoj tradiciji crkvenih otaca, istaknula je nauk o čovjeku koji je stvoren na sliku i priliku Božju i koji ima svoju jedinstvenu ulogu u stvaranju.²¹ Srednjovjekovna kršćanska misao, kritički preispitujući nasljeđe antičke filozofske misli, došla je do sinteze pojma osobe, prepoznajući metafizičku utemeljenost njezina dostojanstva, o čemu svjedoče

²⁰ Usp. Sv. PAVAO VI., *Govor prigodom hodočašću u Svetu zemlju: Posjet bazilici Navještenja u Nazaretu* (5. siječnja 1964.): AAS 56 (1964.), 166-170.

²¹ Između nebrojenih referenci, usp. npr. Sv. KLEMENT RIMSKI, *1Clem.* 33, 4s: PG 1,273; TEOFIL ANTIOHIJSKI, *Ad. Aut.* I, 4: PG 6, 1029; Sv. KLEMENT ALEKSANDRIJSKI, *Strom.* III, 42, 5-6: PG 8, 1145; *Ibidem*, VI, 72, 2: PG 9, 293; Sv. IRENEJ, *Adv. Haer.* V, 6, 1: PG 7, 1137-1138; ORIGEN, *De princ.* III, 6,1: PG 11, 333; Sv. AUGUSTIN, *De Gen. ad lit.* VI, 12: PL 34, 348. *De Trin.* XIV, 8, 11: PL 42, 1044-1045.

riječi svetog Tome Akvinskog: „Po svojoj razumskoj naravi osoba je najuzvišenije biće u cjelokupnom poretku stvaranja.“²² To ontološko dostojanstvo, u svom povlaštenom očitovanju kroz slobodno ljudsko djelovanje, prije svega je istaknuo kršćanski humanizam renesanse.²³ Čak i u viziji modernih mislilaca, poput Descartesa i Kanta, koji su doveli u pitanje i neke od temelja tradicionalne kršćanske antropologije, mogu se snažno osjetiti odjeci Objave. Na temelju nekih novijih filozofskih promišljanja o statusu teorijske i praktične subjektivnosti, kršćanska refleksija došla je do još većeg isticanja dubine pojma dostojanstva, dosežući tako svoju izvornu perspektivu, kao što je to npr. personalizam u 20. stoljeću. Ova perspektiva ne samo da postavlja pitanje o subjektivnosti, već ga produbljuje u smjeru intersubjektivnosti i međusobnih odnosa između osoba.²⁴ Čak je i suvremena kršćanska antropološka vizija obogaćena mišlju koja proizlazi iz ove posljednje vizije.²⁵

Današnja vremena

14. Danas se pojam „dostojanstvo“ uglavnom koristi kako bi se istaknuo jedinstven karakter ljudske osobe, nemjerljiv u usporedbi s drugim bićima u svemiru. Iz ove perspektive razumijemo način na koji se koristi pojam „dostojanstvo“ u *Deklaraciji Ujedinjenih naroda iz 1948.*, koja govori o „dostojanstvu *svojstvenom* svim članovima ljudske obitelji i njihovim jednakim i neotuđivim pravima“. Samo taj neotuđivi karakter ljudskog dostojanstva omogućuje nam govoriti o ljudskim pravima.²⁶

15. Radi boljeg pojašnjenja pojma dostojanstva, važno je istaknuti da dostojanstvo osobi ne dodjeljuju druge osobe, temeljem određenih svojstava i kvaliteta, jer onda postoji mogućnost da ih se i oduzme. Kad bi osobi dostojanstvo davale druge osobe, onda bi ono bilo uvjetovano i otuđivo, a samo značenje dostojanstva (iako zaslužuje veliko poštovanje) ostalo bi izloženo riziku da bude ukinuto. U stvarnosti, dostojanstvo je svojstveno osobi, ne dodjeljuje se *a posteriori*, prije bilo kakvog priznanja i ne može se izgubiti. Posljedično tome, sva ljudska bića posjeduju isto svojstveno dostojanstvo, neovisno o tome mogu li ga prikladno izraziti ili ne.

16. Stoga Drugi vatikanski koncil govori o „uzvišenom dostojanstvu koje pripada ljudskoj osobi, jer se ona odlikuje pred svim stvarima, a njezina su prava i dužnosti

---

²² Sv. TOMA AKVINSKI, *Summa Theologiae*, I, q. 29, a. 3, *resp.*: „persona significat id, quod est perfectissimum in tota natura, scilicet subsistens in rationali natura“.

²³ Misli se na Giovannia Pica della Mirandola i njegov poznati tekst *Oratio de hominis dignitate* (1486.).

²⁴ Za židovskog mislioca poput E. Levinasa (1906. – 1995.), ljudsko biće je kvalificirano svojom slobodom u tome što otkriva da je beskrajno odgovorno za drugo ljudsko biće.

²⁵ Neki veliki kršćanski mislioci 19. i 20. stoljeća, poput svetog J. H. Newmana, blaženog A. Rosminija, J. Maritaina, E. Mouniera, K. Rahnera, H. U. von Balthasara i drugih, uspjeli su predložiti viziju čovjeka koji je sukladan sa strujama mišljenja našeg ranog 21. stoljeća, bez obzira na njihovu inspiraciju, čak i postmodernu.

²⁶ Zato „*Opća deklaracija o ljudskim pravima* [...] implicitno sugerira da se izvor neotuđivih ljudskih prava nalazi u dostojanstvu svake ljudske osobe“: MEĐUNARODNA TEOLOŠKA KOMISIJA, *U potrazi za univerzalnom etikom: novi pogled na naravno pravo* (2009.), br. 115.

sveopće i nepovredive“.²⁷ Kao što podsjeća *Incipit* koncilske deklaracije *Dignitatis humanae*, „dostojanstvo ljudske osobe u ovo naše doba iz dana u dan sve više prodire u svijest ljudi; isto tako raste broj onih koji zahtijevaju da ljudi u djelovanju imaju i služe se vlastitom odlukom i odgovorom slobodom te da ne budu pokretani prisilom, nego vođeni sviješću dužnosti“.²⁸ Ta sloboda misli i savjesti, kako pojedinca tako i zajednice, temelji se na priznavanju ljudskog dostojanstva „kakvom je poznajemo iz objavljene Božje riječi i samog razuma.“²⁹ Isto je crkveno Učiteljstvo sve više razvilo značenje toga dostojanstva, zajedno s potrebama i implikacijama koje su s njim povezane, dosežući tako svijest da svaki čovjek ima dostojanstvo u svim okolnostima.

2. Crkva naviješta, promiče i jamči ljudsko dostojanstvo

17. Crkva naviješta jednako dostojanstvo svih ljudi, bez obzira na njihove životne uvjete ili njihovih kvaliteta. Ovaj navještaj temelji se na trostrukom uvjerenju koje, u svjetlu kršćanske vjere, daje ljudskom dostojanstvu nemjerljivu vrijednost i jača njegove unutarnje potrebe.

Neizbrisiva slika Boga

18. Prije svega, prema Objavi, dostojanstvo čovjeka proistječe iz ljubavi prema njegovom Stvoritelju, koji je u njega utisnuo neizbrisive crte svoje slike (usp. *Post* 1,26) i koji ga poziva da ga upozna, ljubi i da živi u savezničkom odnosu sa samim sobom i u bratstvu, pravdi i miru sa svim drugim muškarcima i ženama. Dostojanstvo se u ovoj perspektivi ne odnosi samo na dušu, nego na osobu kao nerazdvojnu cjelinu, pa je tako ono sadržano i u tijelu osobe, koje na svoj način sudjeluje u biti Božje slike osobe i ono je također pozvano podijeliti slavu duše u božanskom blaženstvu.

Krist uzdiže dostojanstvo čovjeka

19. Drugo uvjerenje proizlazi iz činjenice da je dostojanstvo osobe u potpunosti otkriveno kad je Otac poslao svoga Sina koji je u potpunosti preuzeo ljudsko postojanje: „U otajstvu utjelovljenja Sin Božji potvrdio je dostojanstvo tijela i duše, konstitutivnih odrednica ljudskog bića“.³⁰ Tako, sjedinjujući se na određeni način sa svakim čovjekom svojim utjelovljenjem, Isus Krist je potvrdio da svaki čovjek već samom činjenicom pripadnosti istoj ljudskoj zajednici posjeduje neprocjenjivo

---

²⁷ DRUGI VAT. KONCIL, Pastoralna konstitucija *Gaudium et spes* (7. prosinca 1965.), br. 26: AAS 58 (1966.), 1046; cijelo prvo poglavlje prvog dijela Konstitucije (br. 11-22) posvećeno je „dostojanstvu ljudske osobe“.

²⁸ DRUGI VAT. KONCIL, Deklaracija *Dignitatis humanae* (7. prosinca 1965.), br. 1: AAS 58 (1966.), 929.

²⁹ *Ibid.*, br. 2: AAS 58 (1966.), 931.

³⁰ KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, Uputa *Dignitas personae* (8. rujna 2008.), br. 7: AAS 100 (2008.), 863. Usp. također sv. IRENEJ LYONSKI, *Adv. Haer.* V, 16, 2: PG 7, 1167-1168.

dostojanstvo i da to dostojanstvo nikada ne može biti izgubljeno.³¹ Naviještajući da Kraljevstvo Božje pripada siromašnima, poniznima, prezrenima, onima koji trpe tijelom i duhom; liječeći svaku bolest i slabost, čak i onu najdramatičniju poput gube, Isus je izjavom da ono što je učinjeno tim ljudima učinjeno i njemu, jer je on prisutan u njima, donio veliku novost priznanja dostojanstva svakoj osobi, a iznad svega i onim osobama koje su bile kvalificirane kao „nedostojne“. Ovo novo načelo u ljudskoj povijesti, prema kojem je čovjek više „dostojan“ poštovanja i ljubavi što je slabiji, jadniji i skloniji patnjama, promijenio je lice svijeta do te mjere da gubi sam ljudski „lik“, dajući tako život ustanovama koje skrbe o ljudima koji se nalaze u nepovoljnom položaju: napuštenoj novorođenčadi, siročadi, samim starcima, psihičkim bolesnicima, osobama s neizlječivim bolestima ili teškim malformacijama, onima koji žive na ulici.

Poziv na puninu dostojanstva

20. Treće uvjerenje tiče se konačne sudbine ljudskog bića: nakon stvaranja i utjelovljenja, Kristovo uskrsnuće otkriva nam daljnje razumijevanje ljudskog dostojanstva. Zapravo, „posebno bitna crta ljudskog dostojanstva jest u čovjekovoj pozvanosti u zajedništvo s Bogom“³², određenom da živi vječno. Na taj način, „dostojanstvo ovoga života nije vezano samo uz svoje početke, uz svoj dolazak od Boga, nego i uz svoj kraj, svoju sudbinu zajedništva s Bogom u spoznaji i u njegovoj ljubavi. U svjetlu ove istine sv. Irenej precizira i upotpunjuje svoje uzdizanje čovjeka: da, slava je Božja, živi čovjek, ali život se čovjeka sastoji u gledanju Boga.“³³

21. Slijedom toga, Crkva vjeruje i potvrđuje da su svi ljudi, stvoreni na sliku i priliku Božju i nanovo rođeni³⁴ u Sinu koji je postao čovjekom, raspet i uskrsnuo, pozvani rasti djelovanjem Duha Svetoga kako bi odražavali Očevu slavu, i da u toj istoj slici sudjeluju u vječnom životu (usp. *Iv* 10,15-16; 17, 22-24; *2Kor* 3,18; *Ef* 1,3-14). Zapravo, „objava [...] otkriva dostojanstvo ljudske osobe u svojoj širini“.³⁵

Posvećenost vlastitoj slobodi

22. Dok svaki čovjek od početka svog postojanja posjeduje neotuđivo i vlastito dostojanstvo kao neopozivi dar, o njegovoj slobodnoj i odgovornoj odluci ovisi hoće li ga u potpunosti izraziti i očitovati ili će ga prikriti. Neki crkveni oci – poput svetog Ireneja ili svetog Ivana Damaščanskog – razlikovali su sliku i priliku o kojima piše *Knjiga postanaka*, dopuštajući tako dinamičan pogled na samo ljudsko dostojanstvo: slika Božja povjerena je slobodi čovjeka kako bi on, pod vodstvom i djelovanjem

---

³¹ „Svojim se naime utjelovljenjem Sin Božji na neki način sjedinio sa svakim čovjekom“ (DRUGI VAT. KONCIL, Pastoralna konstitucija *Gaudium et spes* (7. prosinca 1965.), br. 22: AAS 58 (1966.), 1042), dostojanstvo svakog čovjeka Krist nam objavljuje u punini.

³² DRUGI VAT. KONCIL, Pastoralna konstitucija *Gaudium et spes* (7. prosinca 1965.), br. 19: AAS 58 (1966), 1038.

³³ Sv. IVAN PAVAO II., Enc. *Evangelium vitae* (25. ožujka 1995.), br. 38: AAS 87 (1995), 443, citatjući sv. IRENEJA LYONSKOG, *Adv. Haer.* IV, 20,7: PG 7, 1037-1038.

³⁴ Zapravo, Krist daruje kršćenicima novo dostojanstvo, dostojanstvo „djece Božje“: usp. *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 1213, 1265, 1270, 1279.

³⁵ DRUGI VAT. KONCIL, Deklaracija *Dignitatis humanae* (7. prosinca 1965.), br. 9: AAS 58 (1966), 935.

Duha, rastao u svojoj sličnosti s Bogom i kako bi svaki čovjek dosegao svoje najviše dostojanstvo.³⁶ Naime, svaka je osoba pozvana na egzistencijalnoj i moralnoj razini pokazati ontološki značaj svoga dostojanstva u onoj mjeri u kojoj se vlastitom slobodom usmjerava prema istinskom dobru; s jedne strane osoba, kao ona koja je stvorena na sliku Božju, nikada ne gubi svoje dostojanstvo i nikada ne prestaje biti *pozvana* slobodno prihvaćati dobro kao odgovor na ljubav Božju; s druge strane, u mjeri u kojoj osoba *odgovara* na dobro, njezino se dostojanstvo može slobodno, dinamično i progresivno očitovati, rasti i sazrijevati. To znači da osoba mora nastojati živjeti u skladu sa svojim dostojanstvom. Inače, kao čin protivan njemu, grijeh može povrijediti i zamračiti ljudsko dostojanstvo, ali u isto vrijeme on nikada ne može *izbrisati* činjenicu da je čovjek stvoren na sliku Božju; tako ta činjenica odlučno pridonosi da pomogne razumu u njegovoj percepciji ljudskog dostojanstva, te u prihvaćanju, učvršćivanju i preciziranju njegovih bitnih značajki, kako je to i istaknuo Benedikt XVI.: „bez korektiva koje pruža religija, čak i razum može postati žrtvom iskrivljenja; to se događa kada se njime manipulira ideologijom, ili ga se djelomično koristi te se ne uzima u obzir u potpunosti dostojanstvo osobe. Upravo je ta iskrivljena uporaba razuma dovela do trgovine robljem, a potom i do mnogih drugih društvenih zala, a ne samo totalitarnih ideologija dvadesetog stoljeća.“³⁷

3. Dostojanstvo, temelj ljudskih prava i dužnosti

23. Kao što je već podsjetio papa Franjo, „u suvremenoj kulturi, najbliža referenca na načelo neotuđivog dostojanstva osobe je *Opća deklaracija o ljudskim pravima*, koju je sveti Ivan Pavao II. definirao kao „prekretnicu na dugom i teškom putu ljudskog roda“, te kao „jednu od najviših izraza ljudske savjesti“.³⁸ Kako bismo se oduprli pokušajima da se promijeni ili izbriše duboko značenje te *Deklaracije*, vrijedi zapamtiti neka bitna načela koja se uvijek moraju poštivati.

Bezuvjetno poštivanje ljudskog dostojanstva

24. Prvo, iako se raširila sve veća osjetljivost na temu ljudskog dostojanstva, i danas postoje brojna nerazumijevanja pojma dostojanstva koja iskrivljuju njegovo značenje. Neki predlažu da je bolje koristiti izraz „osobno dostojanstvo“ (i prava „osobe“) umjesto „ljudsko dostojanstvo“ (i ljudska prava), jer osobu shvaćaju samo kao „biće koje je sposobno rasuđivati“. Posljedično, tako neki tvrde da se dostojanstvo i prava izvode iz sposobnosti znanja i slobode, kojima nisu obdarena sva ljudska bića. Dakle, po tome, nerođeno dijete ne bi imalo osobnog dostojanstva, kao ni nesamostalne starije osobe, pa čak ni osobe s mentalnim poteškoćama.³⁹ Crkva pak inzistira na činjenici da dostojanstvo svake osobe, upravo zato što je svojstveno svakoj osobi,

³⁶ Usp. Sv. IRENEJ LYONSKI, *Adv. Haer.* V, 6, 1. V, 8, 1. V, 16, 2: PG 7, 1136-1138. 1141-1142. 1167-1168; Sv. IVAN DAMAŠČANSKI, *De fide orth.* 2, 12: PG 94, 917-930.

³⁷ BENEDIKT XVI., *Govor u Westminster Hallu* (17. rujna 2010.): *Insegnamenti VI/2* (2011.), 240.

³⁸ FRANJO, *Opća audijencija* (12. kolovoza 2020.): *L'Osservatore Romano* (13. kolovoza 2020.), 8, citat: sv. IVAN PAVAO II., *Govor Općoj skupštini Ujedinjenih naroda* (2. listopada 1979.), 7 i ID., *Govor na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda* (5. listopada 1995.), 2.

³⁹ Usp. KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Uputa Dignitas personae* (8. rujna 2008.), br. 8: AAS 100 (2008), 863-864.

vrijedi „u svim okolnostima“, a njegovo priznanje nikako ne može ovisiti o prosudbi sposobnosti razumijevanja i slobodnog djelovanja osoba. U protivnom, dostojanstvo kao takvo ne bi bilo svojstveno osobi, neovisno o njezinoj uvjetovanosti, i zato zaslužuje *bezuvjetno* poštovanje. Samo priznanjem dostojanstva svojstvenog osobi, koje se nikada ne može izgubiti, moguće je ovoj kvaliteti zajamčiti nepovrediv i siguran temelj. Bez ikakve ontološke reference, priznanje ljudskog dostojanstva osciliralo bi na milost i nemilost različitih i proizvoljnih ocjena. Dakle, jedini uvjet da se može govoriti o dostojanstvu svojstvenom osobi *per se* jest njezina pripadnost ljudskoj vrsti, za koju su „prava osobe prava čovjeka.“⁴⁰

Objektivna referenca ljudske slobode

25. Drugo, pojam ljudskog dostojanstva ponekad se zlorabi kako bi se opravdalo proizvoljno umnožavanje novih prava, od kojih su mnoga često u sukobu s onima koja su izvorno definirana i koja su često u sukobu s temeljnim pravom na život,⁴¹ kao da se mora zajamčiti mogućnost izražavanja i ostvarenja svake individualne preferencije ili subjektivne želje. Tada se dostojanstvo poistovjećuje s izoliranom i individualističkom slobodom, koja tvrdi da se kao „prava“, zajamčena i financirana od zajednice, nameću neke subjektivne želje i sklonosti. Ali ljudsko dostojanstvo ne može se temeljiti samo na individualnim *mjerilima niti poistovjećivati samo s psihofizičkom dobrobiti pojedinca*. Obrana ljudskog dostojanstva temelji se na konstitutivnim potrebama ljudske naravi, koje ne ovise ni o individualnoj volji ni o društvenom priznanju. Stoga, dužnosti koje proizlaze iz priznavanja dostojanstva drugih i odgovarajućih prava koja iz njih proizlaze, imaju konkretan i objektivan sadržaj, utemeljen na općoj ljudskoj naravi. Bez takve objektivne referencije, pojam dostojanstva podvrgnut je najrazličitijim proizvoljnostima, kao i interesima moći.

Odnosna struktura ljudske osobe

26. Ljudsko dostojanstvo, u svjetlu *odnosnog karaktera osobe*, pomaže prevladati reduktivnu perspektivu samoreferentne i individualističke slobode, koja tvrdi da stvara vlastite vrijednosti bez obzira na objektivne norme dobra i odnosa s drugim živim bićima. Naime, sve češće postoji opasnost da se ljudsko dostojanstvo ograniči na sposobnost diskrecijskog odlučivanja o sebi i svojoj sudbini, neovisno o sudbini drugih, ne vodeći računa o pripadnosti ljudskoj zajednici. U takvom pogrešnom shvaćanju slobode, ne mogu se međusobno priznati dužnosti i prava tako da brinemo jedni za druge. Istina, kako nas podsjeća sveti Ivan Pavao II., sloboda je „postavljena u službu osobe i njenog ostvarenja preko darivanja sebe i prihvaćanja drugoga; kad pak biva apsolutizirana u individualističkom smislu, sloboda je ispražnjena u svom izvornom sadržaju i proturječna je u svom pozivu i dostojanstvu“.⁴²

⁴⁰ MEĐUNARODNA TEOLOŠKA KOMISIJA, *Vjerska sloboda za dobro svih* (2019.), br. 38.

⁴¹ Usp. FRANJO, *Govor članovima diplomatskog zbora akreditiranih pri Svetoj Stolici prigodom čestitke za novu godinu* (8. siječnja 2024.): *L'Osservatore Romano* (8. siječnja 2024.), 3.

⁴² Sv. IVAN PAVAO II., *Enc. Evangelium vitae* (25. ožujka 1995.), br. 19: AAS 87 (1995.), 422.

27. Također, ljudsko dostojanstvo uključuje i sposobnost preuzimanja obveza prema drugima, koja je svojstvena samoj ljudskoj naravi.

28. Razlika između čovjeka i ostalih živih bića, koji se ističe zahvaljujući pojmu dostojanstva, ne smije nas natjerati da zaboravimo dobro drugih stvorenih bića, koja postoje ne samo kao funkcija čovjeka, nego i da postoje s vlastitom vrijednošću, a onda i kao darovi koji su čovjeku povjereni da ih čuva i uzgaja. Stoga, dok je pojam dostojanstva rezerviran za čovjeka, u isto vrijeme moraju se spomenuti i stvorena dobra ostatka kozmosa. Kako naglašava papa Franjo: „Upravo zbog svog jedinstvenog dostojanstva i zato što je obdaren razumom, čovjek je pozvan poštivati stvoreni svijet i njegove unutarnje zakone [...]: ‚Svako stvorenje posjeduje svoju vlastitu dobrotu i savršenost [...] Različiti stvorovi koje je Bog htio u njihovu vlastitu biću, svaki na svoj način, odražavaju zraku beskonačne Božje mudrosti i dobrote. Zato čovjek mora dobrotu koja je vlastita svakom stvorenju poštivati da izbjegne neurednu upotrebu stvari.‘“⁴³ Štoviše, „danas smo prisiljeni priznati da je jedino moguće podržati ‚situirani antropocentrizam‘. Odnosno, priznati da je ljudski život neshvatljiv i neodrživ bez drugih stvorenja.“⁴⁴ Iz te perspektive, „nije nam nevažno da neke od vrsta nestaju i da klimatska kriza ugrožava živote mnogih bića.“⁴⁵ Naime, briga za okoliš pripada u dostojanstvo čovjeka, posebno vodeći računa o toj ljudskoj ekologiji koja čuva samu ljudsku egzistenciju.

Oslobađanje čovjeka od moralnih i društvenih uvjetovanosti

29. Ovi temeljni preduvjeti, koliko god bili potrebni, nisu dostatni kako bi se zajamčio rast osobe u skladu s njezinim dostojanstvom. Iako je „Bog stvorio čovjeka razumnim, udijelivši mu dostojanstvo osobe obdarene inicijativom i gospodstvom nad svojim djelima“⁴⁶ s pogledom na dobro, slobodna volja često daje prednost zlu nego dobru. Stoga, treba osloboditi i ljudsku slobodu. U *Poslanici Galaćanima*, pišući da nas je „Krist oslobodio za slobodu“ (*Gal* 5,1), sveti Pavao podsjeća na specifičnu zadaću svakog kršćanina na čijim plećima leži odgovornost oslobođenja koja se proteže na cijeli svijet (usp. *Rim* 8,19 sl.). To oslobođenje, koje proizlazi iz srca pojedinaca, širi se i pokazuje svoju čovječju snagu u svim odnosima.

30. Sloboda je prekrasan dar od Boga, čak i kada nas privlači svojom milošću, Bog to čini tako da naša sloboda nikada nije povrijeđena. Stoga bi bila ozbiljna pogreška misliti, daleko od Boga i njegove pomoći, da možemo biti slobodniji i posljedično tome da se osjećamo vrjednijima. Odvojena od svog Stvoritelja, naša će sloboda samo oslabiti i potamniti. Isto se događa i ako sloboda sebe zamišlja neovisnom o bilo kojoj referenci osim sebe same i ako svaki odnos s prethodnom istinom doživljava kao prijetnju. Kao posljedica toga, izostat će poštivanje slobode i dostojanstva drugih. Papa Benedikt XVI. to je objasnio: „Volja koja smatra da je potpuno nesposobna

⁴³ FRANJO, Enc. *Laudato Si'* (24. svibnja 2015.), br. 69: AAS 107 (2015.), 875, citat: *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 339.

⁴⁴ FRANJO, Ap. pobudnica *Laudate Deum* (4. listopada 2023.), br. 67: *L'Osservatore Romano* (4. listopada 2023.), IV.

⁴⁵ *Ibidem*, br. 63: *L'Osservatore Romano* (4. listopada 2023.), IV.

⁴⁶ *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 1730.

tražiti istinu i dobro nema drugih objektivnih razloga ni motiva da djeluje osim onih koje joj nameću njezini trenutačni i prolazni interesi, ona nema neki ‚identitet‘ koji treba čuvati i izgrađivati pomoću doista slobodnih i svjesnih opredjeljenja. Ne može dakle tražiti poštivanje od strane drugih ‚volja‘, koje su i same otrgnute od vlastitog najdubljeg bića i koje zato mogu afirmirati druge ‚razloge‘ ili čak nijedan ‚razlog‘. Iluzija da će se u moralnom relativizmu naći ključ za mirni suživot je zapravo izvor podjela i nijekanja dostojanstva ljudskih bića.⁴⁷

31. Ne bi bilo realno afirmirati apstraktnu slobodu, slobodnu od bilo kakvog uvjetovanja, konteksta ili ograničenja. Umjesto toga, „ispravno korištenje osobne slobode zahtijeva precizne ekonomske, društvene, pravne, političke i kulturne uvjete“⁴⁸, koji često ostaju zanemareni. U tom smislu možemo reći da neki uživaju veću „slobodu“ od drugih. Papa Franjo se posebno usredotočio na tu točku: „neki odrastaju u obiteljima s dobrim gospodarskim uvjetima, steknu solidno obrazovanje, ne znaju što je glad ili prirodno posjeduju velik talent. Njima sigurno neće trebati aktivna država i tražit će samo slobodu. Ali to se očito ne odnosi na osobu s invaliditetom, na one koji su rođeni u obiteljskom gnijezdu u kojem je vladala neimaština, na one koji nisu stekli kvalitetno obrazovanje ili koji imaju vrlo ograničen pristup odgovarajućoj zdravstvenoj zaštiti. Ako se društvo prvenstveno temelji na kriterijima slobodnog tržišta i učinkovitosti, za takve nema mjesta u njemu, a bratstvo u najboljem slučaju postaje romantični izraz.“⁴⁹ Stoga je bitno shvatiti da „oslobađanje od nepravde promiče slobodu i ljudsko dostojanstvo“⁵⁰ na svakoj razini i odnosu ljudskog djelovanja. Da bi autentična sloboda bila moguća, „moramo vratiti ljudsko dostojanstvo u središte i alternativne društvene strukture koje su nam potrebne da budu izgrađene na tom stupu“.⁵¹ Slično tome, sloboda je često zasjenjena mnogim psihološkim, povijesnim, društvenim, obrazovnim i kulturnim uvjetovanostima. Stvarnu i povijesnu slobodu uvijek treba „osloboditi“. Također, moramo ponovno potvrditi temeljno pravo na vjersku slobodu.

32. Pritom je jasno da povijest čovječanstva pokazuje napredak u shvaćanju dostojanstva i slobode ljudi, no ne bez sjena i opasnosti zamršenosti. Dokaz za to je činjenica da postoji rastuća težnja – čak i pod kršćanskim utjecajem, koji nastavlja biti ferment čak i u sve više sekulariziranim društvima – da se iskorijeni rasizam, ropstvo, marginalizacija žena, djece, bolesnika i osoba s invaliditetom. Ali ovaj mukotrpan put daleko je od kraja.

4. Neke ozbiljne povrede ljudskog dostojanstva

33. U svjetlu dosadašnjih razmišljanja o ključnoj važnosti ljudskog dostojanstva, ovaj posljednji dio *Deklaracije* suočava se s nekim konkretnim i ozbiljnim povredama istog. Čini to u duhu crkvenog učiteljstva koje je našlo puni izraz u naučavanju

⁴⁷ BENEDIKT XVI. , *Poruka za proslavu 44. Svjetskog dana mira* (1. siječnja 2011.), br. 3: *Pouke VI/2* (2011), 979.

⁴⁸ PAPINSKO VIJEĆE ZA PRAVDU I MIR, *Kompendij socijalnog nauka Crkve*, br. 137.

⁴⁹ FRANJO, Enc. *Fratelli tutti* (3. listopada 2020.), br. 109: AAS 112 (2020), 1006.

⁵⁰ PAPINSKO VIJEĆE ZA PRAVDU I MIR, *Kompendij socijalnog nauka Crkve*, br. 137.

⁵¹ FRANJO, *Govor sudionicima Svjetskog susreta narodnih pokreta* (28. listopada 2014.): AAS 106 (2014.), 858.

posljednjih prvosvećenika, kao što je to već spomenuto. Primjerice, papa Franjo s jedne strane neumorno poziva na poštivanje ljudskog dostojanstva: „svako ljudsko biće ima pravo na dostojanstven život i cjelovit razvoj, i nijedna država ne može poricati to temeljno pravo. Svaka osoba uživa to pravo, pa i ako nije posebno učinkovita, ako je rođena ili odrasla s ograničenjima; naime, to nikako ne umanjuje njezino neizmjereno dostojanstvo kao ljudske osobe, koje se ne temelji na okolnostima, nego na vrijednosti njegova bića. Ako se ovo osnovno načelo ne poštuje, nema budućnosti ni za bratstvo ni za opstanak čovječanstva.“⁵² S druge strane, ne prestaje svima ukazivati i na konkretne povrede ljudskog dostojanstva u našem vremenu, pozivajući sve na skok odgovornosti i aktivnog zauzimanja.

34. Želeći ukazati na neke od brojnih i teških povreda ljudskog dostojanstva u suvremenom svijetu, možemo se u tom kontekstu prisjetiti učenja Drugog vatikanskog koncila. Treba priznati da je „što god se protivi samom životu – kao što su svakovrsna umorstva, genocidi, pobačaj, eutanazija te također svojevrijedno samoubojstvo“ protivno ljudskom dostojanstvu.⁵³ Također, naše dostojanstvo napada „sve što vrijeđa ljudsko dostojanstvo, kao što su narušava integritet ljudske osobe, kao što su sakaćenja, tjelesna i moralna mučenja, psihološke prisile“.⁵⁴ I na kraju „sve što vrijeđa ljudsko dostojanstvo, kao što su neljudski uvjeti života, proizvoljna uhićenja, deportacije, ropstvo, prostitucija, trgovanje bijelim robljem i mladima, pa čak i nedostojni uvjeti rada, u kojima se s radnicima ne postupa kao sa slobodnim i odgovornim osobama, nego kao s pukim sredstvima zarade.“⁵⁵ Ovdje je potrebno spomenuti i temu smrtne kazne⁵⁶: potonja narušava neotuđivo dostojanstvo svake ljudske osobe u svim okolnostima. Naprotiv, mora se priznati da „odlučno odbacivanje smrtne kazne pokazuje u kojoj je mjeri moguće prepoznati neotuđivo dostojanstvo svakog čovjeka i prihvatiti da on ima svoje mjesto u ovom svijetu. Jer, ako ga ne uskraćujem najgorem od svih zločinaca, neću ga uskratiti nikome. Svima ću pružiti priliku da dijele ovaj planet sa mnom, unatoč svemu što nas može razdvojiti.“⁵⁷ Također, čini se prikladnim ponovno istaknuti dostojanstvo zatvorenika, koji su često prisiljeni živjeti u nedostojnim uvjetima, te da praksa mučenja prelazi sve granice dostojanstva svakog ljudskog bića, čak i ako je netko odgovoran i za teške zločine.

35. Ne pretendirajući na iscrpnosti, u nastavku skrećemo pozornost na neke ozbiljne povrede ljudskog dostojanstva koje su posebno aktualne.

Drama siromaštva

---

⁵² FRANJO, Enc. *Fratelli tutti* (3. listopada 2020.), br. 107: AAS 112 (2020.), 1005-1006.

⁵³ DRUGI VAT. KONCIL, Pastoralna konstitucija *Gaudium et spes* (7. prosinca 1965.), br. 27: AAS 58 (1966.), 1047.

⁵⁴ *Ibid.*

⁵⁵ *Ibid.*

⁵⁶ Usp. *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 2267 i KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Pismo biskupima u vezi s novim nacrtom br. 2267 Katekizma Katoličke Crkve o smrtnoj kazni* (1. kolovoza 2018.), br. 7-8.

⁵⁷ FRANJO, Enc. *Fratelli tutti* (3. listopada 2020.), br. 269: AAS 112 (2020.), 1065.

36. Jedan od fenomena koji znatno pridonosi nijekanju dostojanstva mnogih ljudi je krajnje siromaštvo, koje je povezano s nejednakom raspodjelom bogatstva. Kao što je već naglasio sveti Ivan Pavao II., „jedna od najvećih nepravdi suvremenog svijeta jest u ovome: razmjerno je malo onih koji mnogo posjeduju, a mnogo je onih koji gotovo ništa ne posjeduju. To je nepravda loše raspodjele dobara i usluga prvotno namijenjenih svima.“⁵⁸ Nadalje, bilo bi iluzorno učiniti kratku razliku između „bogatih i siromašnih zemalja“; već je Benedikt XVI. priznao da „svjetsko bogatstvo raste u apsolutnom smislu, a razlike su sve veće. U bogatim zemljama osiromašuju se nove društvene kategorije i javljaju se novi oblici siromaštva. U siromašnijim područjima neke skupine uživaju u nekoj vrsti rastrošnog i konzumerističkog super-razvoja koji je u neprihvatljivoj suprotnosti s trajnim situacijama dehumanizirajućeg siromaštva. Nastavlja se „skandal nejednakosti“⁵⁹ u kojem se dostojanstvo siromašnih dvostruko poriče, kako zbog nedostatka sredstava za zadovoljenje njihovih primarnih potreba, tako i zbog ravnodušnosti s kojom se prema njima odnose oni koji žive pored njih.

37. Stoga s papom Franjom moramo zaključiti da je „bogatstvo se povećalo, ali nema jednakosti, pa se tako „rađaju novi oblici siromaštva“. Kad se kaže da je moderni svijet smanjio siromaštvo, to se mjeri koristeći kriterije iz nekih drugih razdoblja koji se ne mogu usporediti sa sadašnjom stvarnošću.“⁶⁰ Posljedično, siromaštvo se širi „može poprimiti razne oblike, poput opsjednutosti smanjenjem troškova rada, ne shvaćajući koje to ima ozbiljne posljedice jer nezaposlenost, kao izravna posljedica toga, proširuje granice siromaštva.“⁶¹ Među tim „razornim učincima carstva novca“⁶² mora se priznati da „nema goreg siromaštva od onog koje ljudima oduzima rad i dostojanstvo rada.“⁶³ Ako su neki rođeni u zemlji ili obitelji u kojoj imaju manje mogućnosti za razvoj, mora se priznati da je to u suprotnosti s njihovim dostojanstvom koje je potpuno isto kao i onih koji su rođeni u bogatoj obitelji ili državi. Svi smo odgovorni, iako u različitim stupnjevima, za ovu očiglednu nejednakost.

Rat

38. Još jedna tragedija koja niječe ljudsko dostojanstvo je širenje rata, kako danas tako i u svim drugim vremenima: „ratovima, terorističkim napadima, rasnim ili vjerskim progonima i mnogim drugim kršenjima ljudskog dostojanstva [...] u mnogim dijelovima svijeta uzela su tolikoga maha da je to poprimilo značajke onoga što bi se

---

⁵⁸ SV. IVAN PAVAO II., Enc. *Sollicitudo rei socialis* (30. prosinca 1987.), br. 28: AAS 80 (1988), 549.

⁵⁹ BENEDIKT XVI., Enc. *Caritas in veritate* (29. lipnja 2009.), br. 22: AAS 101 (2009), 657, citat: PAVAO VI., Enc. *Populorum progressio* (26. ožujka 1967.), br. 9: AAS 59 (1967.), 261-262.

⁶⁰ FRANJO, Enc. *Fratelli tutti* (3. listopada 2020.), br. 21: AAS 112 (2020.), 976, citat: BENEDIKT XVI., Enc. *Caritas in veritate* (29. lipnja 2009.), br. 22: AAS 101 (2009.), 657.

⁶¹ FRANJO, Enc. *Fratelli tutti* (3. listopada 2020.), br. 20: AAS 112 (2020.), 975-976; usp. također i „Molitvu Stvoritelju“ na kraju iste enciklike.

⁶² *Ibidem*, br. 116: AAS 112 (2020.), 1009, citat: FRANJO, *Govor sudionicima Svjetskog kongresa narodnih pokreta* (28. listopada 2014.): AAS 106 (2014.), 851-852.

⁶³ FRANJO, Enc. *Fratelli tutti* (3. listopada 2020.), br. 162: AAS 112 (2020.), 1025, citat: FRANJO, *Govor članovima diplomatskog zbora akreditiranih pri Svetoj Stolici* (12. siječnja 2015.): AAS 107 (2015.), 165.

moglo nazvati ‚trećim svjetskim ratom u dijelovima‘.“⁶⁴ Svojom brazdom razaranja i boli, rat kratkoročno i dugoročno napada ljudsko dostojanstvo: „Potvrđujući neotuđivo pravo na samoobranu, kao i odgovornost zaštite onih čija je egzistencija ugrožena, moramo priznati da je rat uvijek ‚poraz čovječanstva‘. Nijedan rat nije vrijedan suza majke koja je vidjela svoje dijete osakaćeno ili mrtvo; nijedan rat nije vrijedan gubitka života, čak ni jednog čovjeka, svetog bića, stvorenog na sliku i priliku Stvoritelja; nijedan rat nije vrijedan trovanja našeg zajedničkog doma; i nijedan rat nije vrijedan očaja onih koji su prisiljeni napustiti svoju domovinu i koji su ostali bez svoga doma i svih obiteljskih, prijateljskih, društvenih i kulturnih odnosa koji su se gradili ponekad i generacijama.“⁶⁵ Svi ratovi, samo zato što su u suprotnosti s ljudskim dostojanstvom, su „sukobi koji neće riješiti probleme, nego će ih povećati.“⁶⁶ To je još ozbiljnije u naše vrijeme, kada je postalo normalno da mnogi nevini civili stradavaju izvan bojišta.

39. Stoga Crkva i danas ne može, a da ne prihvati riječi papâ, ponavljajući sa svetim Pavlom VI.: „*Jamais plus la guerre, jamais plus la guerre!*“ („Nikada više rata, nikada više rata!“ , op. prev.)⁶⁷, i tražeći, zajedno sa svetim Ivanom Pavlom II.: „... sve molim u ime Boga i u ime čovjeka. Ne ubijajte! Ne pripremajte ljudima razaranja i istrebljenje! Mislite na svoju braću koja trpe glad i bijedu! Poštujte svačiju slobodu i dostojanstvo!“⁶⁸ Upravo u naše vrijeme to je vapaj Crkve i cijelog čovječanstva. Na kraju, papa Franjo naglašava da „više ne možemo promatrati rat kao rješenje. S obzirom na tu činjenicu, danas je vrlo teško podržati racionalne kriterije koji su sazrijevali tijekom stoljeća da bi se govorilo o mogućem ‚pravednom ratu‘. Ne bi nikada više bilo rata!“⁶⁹ Budući da se čovječanstvo često vraća na iste greške iz prošlosti, „za izgradnju mira potrebno je odmaknuti se od logike legitimnosti rata.“⁷⁰ Intimni odnos koji postoji između vjere i ljudskog dostojanstva čini kontradiktornim to što je rat utemeljen na vjerskim uvjerenjima: „Oni koji se pozivaju na Božje ime da opravdaju terorizam, nasilje i rat ne slijede Božji put: rat u ime vjere je rat protiv same religije.“⁷¹

Muke migranata

---

⁶⁴ FRANJO, Enc. *Fratelli tutti* (3. listopada 2020.), br. 25: AAS 112 (2020.), 978, citat: FRANJO, *Poruka za 49. Svjetski dan mira* (1. siječnja 2016.): AAS 108 (2016.), 49.

⁶⁵ FRANJO, *Poruka sudionicima VI. Pariškog foruma o miru* (10. studenoga 2023.): *L'Osservatore Romano* (10. studenog 2023.), 7; citat ID., *Opća audijencija* (23. ožujka 2022.): *L'Osservatore Romano* (23. ožujka 2022.), 3.

⁶⁶ FRANJO, *Govor na Konferenciji stranaka Okvirne konvencije Ujedinjenih naroda o promjeni klime (COP 28)* (2. prosinca 2023.): *L'Osservatore Romano* (2. prosinca 2023.), 2.

⁶⁷ Usp. Sv. PAVAO VI., *Govor Ujedinjenim narodima* (4. listopada 1965.): AAS 57 (1965.), 881.

⁶⁸ Sv. IVAN PAVAO II., Enc. *Redemptor hominis* (4. ožujka 1979.), br. 16: AAS 71 (1979.), 295.

⁶⁹ FRANJO, Enc. *Fratelli tutti* (3. listopada 2020.), br. 258: AAS 112 (2020.), 1061.

⁷⁰ FRANJO, *Govor u Vijeću sigurnosti Ujedinjenih naroda* (14. lipnja 2023.): *L'Osservatore Romano* (15. lipnja 2023.), 8.

⁷¹ FRANJO, *Govor na Svjetski dan molitve za mir* (20. rujna 2016.): *L'Osservatore Romano* (22. rujna 2016.), 5.

40. Migranti su među prvim žrtvama mnogih oblika siromaštva. Ne samo da im je uskraćeno dostojanstvo u njihovim zemljama⁷², nego su i njihovi životi dovedeni u opasnost jer više nemaju sredstava za stvaranje obitelji, rad ili prehranu.⁷³ Nakon što uđu u zemlje koje bi trebale imati mogućnost primiti ih, „na migrante se gleda kao na one koji nisu dovoljno vrijedni sudjelovati u životu društva poput svih drugih, a zaboravlja se da oni posjeduju isto intrinzično dostojanstvo kao svaka druga osoba [...] Nitko nikada neće otvoreno poreći da nisu ljudi, ali u praksi, svojim odlukama i načinom na koji se prema njima postupa, pokazuje se da ih se smatra manje vrijednima, manje važnima, manje ljudima.“⁷⁴ Stoga je hitno uvijek imati na umu da je „svaki migrant ljudska osoba koja, kao takva, posjeduje neotuđiva temeljna prava koja moraju poštivati svi i u svakoj situaciji.“⁷⁵ Takvo prihvaćanje važan je i značajan način obrane „neotuđivog dostojanstva svake ljudske osobe bez obzira na podrijetlo, boju kože ili vjeru.“⁷⁶

Trgovanje ljudima

41. Trgovanje ljudima također se mora smatrati ozbiljnom povredom ljudskog dostojanstva.⁷⁷ To nije nova povreda, ali njegov razvoj poprima tragične dimenzije koje su svima vidljive, pa ju je papa Franjo posebno oštro osudio: „Ponavljam da je ‚trgovina ljudima‘ neplemenita aktivnost, sramota za naša društva koja tvrde da su civilizirana! Izrabljivači i klijenti na svim razinama trebali bi ozbiljno ispitati sami sebe i pred Bogom! Crkva danas obnavlja svoj snažan apel kako bi dostojanstvo i središnje mjesto svake osobe uvijek bili zaštićeni, uz poštovanje temeljnih prava, kako je naglašeno u njezinom socijalnom nauku, prava za koja traži da se doista prošire ondje gdje nisu priznata milijunima muškaraca i žena na svim kontinentima. U svijetu u kojem se puno govori o pravima, koliko je samo puta pogaženo ljudsko dostojanstvo! U svijetu u kojem se toliko priča o pravima, čini se da je novac jedini taj koji ih ima.“⁷⁸

42. Zbog toga Crkva i čovječanstvo ne smiju odustati od borbe protiv pojava kao što su „trgovina ljudskim organima i tkivima, seksualno iskorištavanje dječaka i djevojčica, ropski rad, uključujući i prostituciju, trgovina drogom i oružjem, terorizam i organizirani međunarodni kriminal. Red veličine ovih situacija i broj

---

⁷² Usp. FRANJO, Enc. *Fratelli tutti* (3. listopada 2020.), br. 38: AAS 112 (2020.), 983: „Slijedom toga, 'treba ponovno potvrditi pravo da se ne iseljava, to jest, da se može ostati u vlastitoj zemlji', citat: BENEDIKT XVI., *Poruka za 99. Sovjetski dan migranata i izbjeglica* (12. listopada 2012.): AAS 104 (2012.), 908.

⁷³ Usp. FRANJO, Enc. *Fratelli tutti* (3. listopada 2020.), br. 38: AAS 112 (2020.), 982-983.

⁷⁴ *Ibidem*, br. 39: AAS 112 (2020.), 983.

⁷⁵ BENEDIKT XVI., Enc. *Caritas in veritate* (29. lipnja 2009.), br. 62: AAS 101 (2009.), 697.

⁷⁶ FRANJO, Enc. *Fratelli tutti* (3. listopada 2020.), br. 39: AAS 112 (2020.), 983.

⁷⁷ Ovdje je korisno podsjetiti se na riječi pape Pavla III. o dostojanstvu ljudi koji se nalaze u zemljama „Novog svijeta“ u dokumentu *Pastorale officium* (29. svibnja 1537.), gdje on potvrđuje – pod kaznom izopćenja – da su stanovnici tih područja, „premda su još izvan krila Crkve [...] ne budu, niti bi smjeli biti, lišeni svoje slobode ili vlasništva nad svojim stvarima, jer su ljudi, dakle prikladni za vjeru i spasenje“ [„licet extra gremium Ecclesiae existant, non tamen sua libertate, aut rerum suarum dominio [...] privandos esse, et cum homines, ideoque fidei et salutis capaces sint“]: DH 1495.

⁷⁸ FRANJO, *Govor sudionnicima plenarne sjednice Papinskog vijeća za pastoral migranata i putujućih osoba* (24. svibnja 2013.): AAS 105 (2013.), 470-471.

nevinih života koji su u to uključeni takvi su da moramo izbjeći svako iskušenje da padnemo u deklamatorski nominalizam s umirujućim učinkom na savjesti. Moramo osigurati da naše institucije budu uistinu učinkovite u borbi protiv svih ovih pošasti.”⁷⁹ Suočeni s tako raznolikim i brutalnim oblicima negiranja ljudskog dostojanstva, potrebno je sve više biti svjestan da je „trgovina ljudima zločin protiv čovječnosti”⁸⁰. Ona u biti negira ljudsko dostojanstvo na najmanje dva načina: „trgovanje ljudima oskvrnjuje ljudskost žrtve, vrijeđajući tako njezinu slobodu i dostojanstvo. Ali, u isto vrijeme, ona dehumanizira i one koji to provode.”⁸¹

Seksualno zlostavljanje

43. Duboko dostojanstvo, svojstveno čovjeku u cijelosti njegove duše i tijela, također nam omogućava i da razumijemo zašto svako spolno zlostavljanje ostavlja duboke ožiljke u srcima onih koji ga trpe: naime, oni se osjećaju povrijeđenim u svom ljudskom dostojanstvu. To su „patnje koje mogu trajati cijeli život i koje nikakva količina kajanja ne može izliječiti. Ta je pojava raširena u društvu, pogađa i Crkvu te predstavlja ozbiljnu zapreku njezinu poslanju.”⁸² Otuda i predanost koju se nastavlja provoditi kako bi se stalo na kraj svakoj vrsti zlostavljanja, počevši iznutra.

Nasilje nad ženama

44. Nasilje nad ženama je globalni skandal, koji se sve više prepoznaje. Ako se riječima priznaje jednako dostojanstvo žena, u nekim zemljama su nejednakosti između žena i muškaraca vrlo ozbiljne, a čak i u najrazvijenijim i najdemokratskijim zemljama konkretna društvena stvarnost svjedoči o tome da se ženama često ne priznaje isto dostojanstvo kao muškarcima. Papa Franjo naglašava ovu činjenicu kada kaže da su „društva širom svijeta daleko od toga da se organiziraju na način da jasno odražavaju kako žene imaju potpuno jednako dostojanstvo i prava kao i muškarci. Riječi govore jedno, ali odluke i stvarnost gromoglasno prenose drugu poruku. Činjenica je da su „dvostruko siromašne žene koje trpe isključivanje, zlostavljanje i nasilje, jer su često manje sposobne braniti svoja prava’.”⁸³

45. Već je sveti Ivan Pavao II. priznao da „još mnogo treba učiniti da biti žena i majka ne uključuje i diskriminaciju. Žurno je posvuda postići djelotvornu jednakost prava osobe i stoga jednaku plaću za jednaki rad, zaštitu majke radnice, pravedno napredovanje u službi, jednakost bračnih drugova u bračnome pravu, priznanje svega što je povezano s građanskim pravima i dužnostima u demokratskom poretku.”⁸⁴ Nejednakosti u ovim pogledima su različiti oblici nasilja. Također je

---

⁷⁹ FRANJO, *Govor Ujedinjenim narodima, New York* (25. rujna 2015.): AAS 107 (2015.), 1039.

⁸⁰ FRANJO, *Govor skupini veleposlanika u povodu predaje vjerodajnih pisama* (12. prosinca 2013.): *L'Osservatore Romano* (13. prosinca 2013.), 8.

⁸¹ FRANJO, *Obraćanje sudionicima Međunarodne konferencije o trgovanju ljudima* (11. travnja 2019.): AAS 111 (2019.), 700.

⁸² *Završni dokument XV. Opće redovne skupštine Biskupske sinode* (27. listopada 2018.), br. 29.

⁸³ FRANJO, *Enc. Fratelli tutti* (3. listopada 2020.), br. 23: AAS 112 (2020.), 977, citat: ID., *Ap. pobudnica Evangelii gaudium* (24. studenog 2013.), br. 212: AAS 105 (2013.), 1108.

⁸⁴ Sv. IVAN PAVAO II., *Pismo ženama* (29. lipnja 1995.), br. 4: *Insegnamenti XVIII/1* (1997.), 1874.

podsjetio kako je „pravi je čas za odlučnu osudu svih oblika spolnoga nasilja kojemu su često podvrgnute žene. Kad je o tome riječ, treba promicati prikladna zakonska sredstva obrane. U ime poštovanja osobe dužni smo optuživati proširenu kulturu uživanja i trgovanja koja promiče sustavnu zloporabu spolnosti, navodeći i sasvim mlade djevojke da upadnu u vrtlog pokvarenosti stavljajući tijelo na prodaju.“⁸⁵ Među oblicima nasilja nad ženama, kako ne spomenuti prisilni pobačaj, koji pogađa i majku i dijete, i to često kako bi se zadovoljila sebičnost muškaraca? I kako ne spomenuti poligamiju koja je – kako nas podsjeća *Katekizam Katoličke Crkve* – protivna jednakom dostojanstvu žena i muškaraca, a također je protivna „bračnoj ljubavi koja je jedinstvena i isključiva“?⁸⁶

46. U ovom kontekstu nasilja nad ženama, fenomen femicida ne može se dovoljno osuditi. Na tom planu obveza cijele međunarodne zajednice mora biti kompaktna i konkretna, kao što je to ponovio papa Franjo: „Ljubav prema Mariji mora nam pomoći da stvorimo stavove priznanja i zahvalnosti prema ženama, prema našim majkama i bakama koje su oslonac u životu naših gradova. Gotovo uvijek žive u tišini. To je tišina i snaga nade. Hvala vam za vaše svjedočanstvo! [...] Ali gledajući majke i bake, želim vas pozvati da se borite protiv pošasti koja pogađa naš američki kontinent: brojni slučajevi femicida. A postoje i mnoge situacije nasilja o kojima se šuti iza mnogih zidova. Pozivam vas da se borite protiv ovog izvora patnje tražeći promicanje zakonodavstva i kulture odbacivanja svih oblika nasilja.“⁸⁷

Abortus

47. Crkva ne prestaje ponavljati da „dostojanstvo svakoga čovjeka ima nutarnji karakter i da ono počinje od trenutka njegova začeća i traje do njegove prirodne smrti. Upravo je potvrda takvog dostojanstva neizostavan preduvjet za zaštitu osobnog i društvenog postojanja, a također i nužan uvjet za ostvarenje bratstva i društvenog prijateljstva među svim narodima na zemlji.“⁸⁸ Na temelju te nematerijalne vrijednosti ljudskog života, crkveno se učiteljstvo uvijek izjašnjavalo protiv pobačaja. U tom pogledu sveti Ivan Pavao II. piše: „Među svim zločinima koje čovjek protiv života može učiniti, hotimični pobačaj predstavlja obilježja koja ga čine posebno teškim i svakako otklonjivim. [...] Ali danas, u svijesti mnogih, opažanje njegove težine postupno je izbljedio. Prihvatanje pobačaja u mentalitetu, u ponašanju i samom zakonu govorljiv je znak vrlo opasne krize moralnog osjećaja, koji postaje sve nesposobniji da razlikuje dobro i zlo, čak i kad je u pitanju osnovno pravo na život. Pred tako teškim stanjem potrebno je više nego ikad hrabro pogledati istini u lice i *stvari nazvati njihovim imenom*, bez popuštanja kompromisima mode ili napasti samoobmane. U vezi s time jasno odjekuje prijekor Proroka: ‚Jao onima koji zlo dobrom nazivaju, a dobro zlom, koji od tame svjetlost prave, a od svjetlosti tamu‘ (Iz 5,20). Baš u slučaju pobačaja bilježi se širenje određene dvosmislene terminologije,

⁸⁵ *Ibidem*, br. 5: *Insegnamenti XVIII/1* (1997.), 1875.

⁸⁶ *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 1645.

⁸⁷ FRANJO, *Govor u povodu Marijanskog slavlja – Virgen De La Puerta* (20. siječnja 2018.): AAS 110 (2018.), 329.

⁸⁸ FRANJO, *Govor sudionicima Plenarne skupštine Kongregacije za nauk vjere* (21. siječnja 2022.): *L'Osservatore Romano* (21. siječnja 2022.), 8.

kao što je ‚prekid trudnoće‘, koja joj nastoji sakriti pravu narav i ublažiti je u javnom mnijenju. Možda je sam taj jezični fenomen znak uznemirenosti savjesti. Ali nijedna riječ ne može učiniti da bi se promijenilo stanje stvari: hotimični pobačaj, *kako god se izvorši, namjerno je i izravno ubojstvo ljudskog bića u početnoj fazi njegova postojanja, tj. između začeća i rođenja.*“⁸⁹ Nerođena djeca su tako „najbеспomoćnija i najnevinija od svih. Danas se čine naponi da im se zaniječe ljudsko dostojanstvo kako bi se s njima moglo činiti što god se hoće, oduzimajući im život i donoseći takve zakone kako nitko tome ne bi mogao stati na put.“⁹⁰ Stoga se mora reći sa svom snagom i jasnoćom, čak i u naše vrijeme, da je „ta obrana života nerođenoga duboko povezana s obranom svih drugih ljudskih prava. Ona uključuje uvjerenje da je ljudsko biće uvijek sveto i nepovredivo, u svakoj situaciji i na svakom stupnju razvoja. Ljudsko je biće samo po sebi cilj, a nikada sredstvo za rješavanje ostalih problema. Ako tog uvjerenja nestane, isto će zadesiti i čvrste i stalne temelje za obranu ljudskih prava, koja će tako postati žrtvom prolaznih hirova trenutačnih moćnika. I sâm je razum dovoljan da se shvati nepovredivo dostojanstvo svakoga ljudskog života, ali ako to promatramo također sa stajališta vjere, ‚svaka povreda osobnog dostojanstva ljudskog bića vapi za osvetom pred Božjim licem i zapravo je uvreda čovjekova za Stvoritelja‘⁹¹.“ Velikodušno i hrabro zalaganje svete Terezije iz Kolkate za obranu svakog začetog djeteta zaslužuje da je se ovdje prisjetimo.

Surogat-majčinstvo

48. Također, Crkva zauzima stav i protiv prakse surogat-majčinstva, kroz koje dijete, neizmjereno vrijedno, postaje puki objekt. U tom pogledu jedinstvene su i jasne riječi pape Franje: „Put do mira zahtijeva poštivanje života, svakog ljudskog života, počevši od života nerođenog djeteta u majčinoj utrobi, koje se ne smije pobaciti, niti ono smije postati predmetom trgovine. S tim u vezi, smatram da je praksa tzv. surogat-majčinstva vrijedna žaljenja, jer ozbiljno šteti dostojanstvu žene i njezina djeteta. Temelji se na iskorištavanju situacije materijalne potrebe majke. Dijete je uvijek dar, a nikad predmet ugovora. Stoga se nadam da će se međunarodna zajednica obvezati da zabrani ovu praksu na sveopćoj razini.“⁹²

49. Prije svega, praksa surogat-majčinstva narušava dostojanstvo djeteta. Zapravo, svako dijete, od trenutka začeća, rođenja i onda odrastanja kao dječak ili djevojčica, postajući odraslom osobom, posjeduje nematerijalno dostojanstvo koje je jasno izraženo, iako na jedinstven i diferenciran način, u svakoj fazi njegova ili njezina života. Stoga dijete ima pravo, na temelju svog neotuđivog dostojanstva, na potpuno ljudsko, a ne umjetno izazvano podrijetlo, te ima pravo primiti dar života koji u isto vrijeme očituje i dostojanstvo darivatelja i primatelja. Nadalje, priznanje ljudskog

---

⁸⁹ Sv. IVAN PAVAO II., Enc. *Evangelii vitae* (25. ožujka 1995.), 58; AAS 87 (1995.), 466-467. O poštivanju ljudskih embrija, v. KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, Uputa *Donum vitae* (22. veljače 1987.): „Praksa održavanja ljudskih embrija na životu, *in vivo* ili *in vitro*, u eksperimentalne ili komercijalne svrhe, potpuno je protivno ljudskom dostojanstvu“ (I, 4): AAS 80 (1988.), 82.

⁹⁰ FRANJO, Ap. pobudnica *Evangelii gaudium* (24. studenog 2013.), 213; AAS 105 (2013.), 1108.

⁹¹ *Ibid.*

⁹² FRANJO, *Govor članovima diplomatskog zbora akreditiranih pri Svetoj Stolici za novu godinu* (8. siječnja 2024.): *L'Osservatore Romano* (8. siječnja 2024.), 3.

dostojanstva uključuje i priznanje dostojanstva bračne zajednice i ljudskog rađanja u svim njegovim dimenzijama. U tom smjeru, legitimna želja za rađanjem djeteta ne može se transformirati u „pravo na dijete“ koje ne poštuje dostojanstvo samog djeteta kao primatelja besplatnog dara života.⁹³

50. Praksom surogat-majčinstva ujedno se narušava i dostojanstvo same žene koja je na to prisiljena ili mu se odlučuje slobodno podložiti. Ovom praksom žena se odvaja od djeteta koje je raslo u njoj i postaje jednostavnim sredstvom koje je podređeno dobiti ili proizvoljnoj želji drugih. To je na svaki način u suprotnosti s temeljnim dostojanstvom svake osobe i njezinim pravom da uvijek bude priznata za sebe, a nikada kao instrument za drugoga.

Eutanazija i potpomognuto samoubojstvo

51. Postoji poseban slučaj povrede ljudskog dostojanstva, o kojem se sve više šuti, ali koji dobiva sve više na značenju. Predstavlja neobičnost korištenja neispravnog pojma ljudskog dostojanstva kako bi ga se okrenulo protiv samog života. Ova greška, danas vrlo česta, dolazi do izražaja kada govorimo o eutanaziji. Na primjer, zakoni koji priznaju mogućnost eutanazije ili potpomognutog samoubojstva ponekad se nazivaju zakonima o „dostojanstvenoj smrti“. Ideja da su eutanazija ili potpomognuto samoubojstvo u skladu s poštovanjem ljudskog dostojanstva vrlo je raširena. Suočeni s ovom činjenicom, potrebno je snažno ponoviti da patnja ne uzrokuje gubitak dostojanstva bolesnika koje mu je vlastito i neotuđivo, već može postati prilika i za jačanje veza međusobne pripadnosti, ali i za jačanje svijesti o dragocjenosti svake osobe za cijelo čovječanstvo.

52. Svakako da dostojanstvo pacijenta u kritičnim ili terminalnim stanjima zahtijeva odgovarajuće i potrebne napore svih kako bi se ublažila pacijentova patnju odgovarajućom palijativnom skrbi i izbjegavanjem bilo kakvog terapijskog bijesa ili nerazmjerne intervencije. Ova njega odgovara na „stalnu dužnost razumijevanja pacijentovih potreba: potrebe za pomoći, ublažavanje boli, emocionalne, afektivne i duhovne potrebe.“⁹⁴ Ali takav je napor posve drugačiji, čak štoviše protivan je odluci da se pod teretom patnje eliminiira vlastiti ili tuđi život. Ljudski život, čak i u teškim uvjetima, nositelj je dostojanstva koje se uvijek mora poštovati, koje se ne može izgubiti i čije poštovanje ostaje bezuvjetno. Zapravo, ne postoje uvjeti u kojima ljudski život prestaje biti vrijedan takvog dostojanstva i stoga ne može biti potisnut: „život ima isto dostojanstvo i istu vrijednost za svakoga: poštovanje života drugih isto je ono što se duguje vlastitom životu“⁹⁵. Dakle, pomaganje samoubojici da bi si oduzeo život je objektivan prekršaj protiv dostojanstva osobe koja to traži, pa makar mu se time i ispunjava želja: „Moramo pratiti prema smrt, a ne ju uzrokovati ili pomagati bilo koji oblik samoubojstva. Sjećam se da pravo na brigu i briga za sve

⁹³ Usp. KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, Uputa *Dignitas personae* (8. rujna 2008.), br. 16: AAS 100 (2008.), 868-869. Na sve te aspekte točno podsjeća Uputa tadašnje Kongregacije za nauk vjere pod naslovom *Donum vitae* (22. veljače 1987.): AAS 80 (1988.), 71-102.

⁹⁴ KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, Pismo *Samaritanus bonus* (14. srpnja 2020.), V, br. 4: AAS 112 (2020.), 925.

⁹⁵ Usp. *Ibidem*, V, br.1: AAS 112 (2020.), 919.

uvijek mora biti prioritet, tako da najslabiji, osobito stariji i bolesni, nikada ne budu odbačeni. Život je pravo, a ne smrt, koja se mora prihvatiti, a ne da se njome upravlja. A ovo se etičko načelo tiče svih, ne samo kršćana ili vjernika.“⁹⁶ Kao što je već spomenuto, dostojanstvo svakoga, ma kako netko bio slab ili u patnji, podrazumijeva da svi imaju dostojanstvo.

Odbacivanje osoba s invaliditetom

53. Jedan od kriterija za provjeru stvarne pozornosti dostojanstvu svakog pojedinca je, očito, pomoć koja se pruža onima u najnepovoljnijem položaju. Naše se vrijeme, nažalost, ne ističe mnogo po toj brizi: istina, kultura otpada se nameće sama od sebe. Kako bi se suprotstavilo ovoj tendenciji⁹⁷, stanje onih koji se nalaze u situaciji tjelesnog ili mentalnog *nedostatka* zaslužuje posebnu pažnju i brigu. Ovo stanje posebne ranjivosti⁹⁸, tako relevantno u evanđeljima, univerzalno propituje što znači biti osoba, počevši od stanja nekog oštećenja ili invaliditeta. Također, pitanje ljudske nesavršenosti ima jasne implikacije sa sociokulturnog gledišta, s obzirom na to da u nekim kulturama osobe s invaliditetom ponekad trpe marginalizaciju, ako ne i potlačenost, tako što ih se tretira kao prave „odbačene osobe“. U stvarnosti, svaka osoba, bez obzira na stanje ranjivosti u kojem se nalazila, dobiva svoje dostojanstvo samom činjenicom da je željena i od Boga ljubljena. Zbog toga treba što više poticati i koliko god je to moguće, da se oni koji su na neki način obilježeni krhkošću ili invaliditetom, aktivno uključuju i sudjeluju u društvenom i crkvenom životu.⁹⁹

54. U široj perspektivi, treba imati na umu da je „ljubav, koja je srž duha politike, uvijek je ljubav u kojoj se daje prednost posljednjima, a koja se krije u pozadini svega onoga što se čini za njih [...] ,Briga za one koji su u potrebi zahtijeva snagu i nježnost, trud i velikodušnost usred funkcionalističkog i privatističkoga modela koji nezaobilazno vode u *kulturu odbacivanja*. [...] To znači preuzeti odgovornost za sadašnje situacije krajnje marginaliziranost i tjeskobe te biti sposoban *pomazati* tu sadašnjost uljem dostojanstva.‘ Na taj način će se zasigurno pokrenuti intenzivno djelovanje, jer ,mora se poduzeti sve za zaštitu statusa i dostojanstva ljudske osobe.‘“¹⁰⁰

Rodna teorija

---

⁹⁶ FRANJO, *Opća audijencija* (9. veljače 2022.): *L'Osservatore Romano* (9. veljače 2022.), 3.

⁹⁷ Usp. osobito FRANJO, Enc. *Fratelli tutti* (3. listopada 2020.), br. 18-21: AAS 112 (2020.), 975-976: „Globalni jaz“, br. 188 iste enciklike ide tako daleko da identificira „kulturu bacanja“.

⁹⁸ Usp. FRANJO, *Govor sudionicima Konferencije koju je organiziralo Papinsko vijeće za promicanje nove evangelizacije* (21. listopada 2017.): *L'Osservatore Romano* (22. listopada 2017.), 8: „Ranjivost pripada biti čovjeka.“

⁹⁹ Usp. FRANJO, *Poruka u povodu Međunarodnog dana osoba s invaliditetom* (3. prosinca 2020.): AAS 112 (2020.), 1185-1186.

¹⁰⁰ FRANJO, Enc. *Fratelli tutti* (3. listopada 2020.), br. 187-188: AAS 112 (2020.), 1035-1036, citat: ID., *Govor Europskom parlamentu, Strasbourg* (25. studenoga 2014.): AAS 106 (2014.), 999; i ID., *Govor diplomatskom zboru, Bangui – Srednjoafrička Republika* (29. studenog 2015.): AAS 107 (2015.) 1320.

55. Prije svega, Crkva želi „potvrditi da svaku osobu, bez obzira na njezinu seksualnu sklonost, treba poštivati u njezinu dostojanstvu i prihvaćati ju s poštovanjem, te treba pomnjivo izbjegavati ‚svaki znak nepravredne diskriminacije‘, posebice bilo koji oblik agresije i nasilja.“¹⁰¹ Zbog toga, činjenica da je u nekim mjestima nemali broj ljudi zatvoren, mučen i čak lišen životnih dobara, isključivo zbog svoje seksualne sklonosti, mora se osuditi kao ona koja je protivna ljudskom dostojanstvu.

56. U isto vrijeme, Crkva ističe ključna kritična pitanja s obzirom na *rodnu* teoriju. U tom je smislu papa Franjo podsjetio: „Put do mira zahtijeva poštivanje ljudskih prava, prema onoj jednostavnoj, ali jasnoj formulaciji sadržanoj u *Općoj deklaraciji o ljudskim pravima*, čiju smo 75. obljetnicu nedavno proslavili. To su racionalno očita i općeprihvaćena načela. Nažalost, pokušaji zadnjih desetljeća da se uvedu nova prava, nedosljedna izvorno definiranim pravima i koja nisu uvijek prihvatljiva, doveli su do ideoloških kolonizacija među kojima središnju ulogu ima *rodna* teorija, što je vrlo opasno, jer briše razlike u zahtjevu da svi budu jednaki.“¹⁰²

57. Što se tiče *rodne* teorije, o čijoj se znanstvenoj dosljednosti vode mnoge rasprave u zajednici stručnjaka, Crkva podsjeća da je ljudski život, u svim svojim sastavnicama, tjelesnim i duhovnim, Božji dar, koji treba prihvatiti sa zahvalnošću i kojega treba staviti u službu dobra. Htjeti raspolagati samim sobom, kako to propisuje *rodna* teorija, bez obzira na ovu temeljnu istinu ljudskog života kao dara, ne znači ništa drugo nego pokleknuti pred drevnom kušnjom ljudskog bića koje postaje bogom i tako ulazi u natjecanje s pravim Bogom ljubavi kojeg nam objavljuje Evanđelje.

58. Drugo opažanje u vezi s *rodnom* teorijom je i ono da ona želi zaniijekati najveću moguću razliku između živih bića: onu spolnu. Ova temeljna razlika, ne samo da je najveća zamisliva, već je najljepša i najsnažnija: ona postiže, u paru muškarac–žena, najdivniju uzajamnost i stoga je izvor čuda koje nas ne prestaje iznenađivati: dolaska novih ljudi na svijet.

59. U tom smislu, poštivanje vlastitog tijela i tijela drugih je bitno u suočavanju s proliferacijom i zahtjevima za novim pravima koje promiče *rodna* teorija. Ta ideologija „zamišlja društvo bez razlika između spolova, čime dokida sam antropološki temelj obitelji“¹⁰³. Stoga postaje neprihvatljivo da se „neke od tih ideologija, koje teže odgovoriti na određene, katkad neshvatljive težnje, nastoje nametnuti kao neko jednoulje koje određuje također kako treba odgajati djecu. Ne smije se zaboraviti da se biološki spol (*sex*) i društveno-kulturna uloga spola (*gender*) mogu razlučiti, ali ne i odijeliti.“¹⁰⁴ Stoga se moraju odbaciti svi oni pokušaji koji zamagljuje upućivanje na neuklonjivu spolnu razliku između muškarca i žene: „ne možemo odvojiti ono što je muško i ono što je žensko iz Božjeg djela stvaranja, koje

---

¹⁰¹ FRANJO, Ap. pobudnica *Amoris laetitia* (19. ožujka 2016.), br. 250: AAS 108 (2016), 412-413, citat: *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 2358.

¹⁰² FRANJO, *Govor članovima diplomatskog zbora akreditiranih pri Svetoj Stolici za novu godinu* (8. siječnja 2024.): *L'Osservatore Romano* (8. siječnja 2024.), 3.

¹⁰³ FRANJO, Ap. pobudnica *Amoris laetitia* (19. ožujka 2016.), br. 56: AAS 108 (2016), 334.

¹⁰⁴ *Ibidem*, citat: XIV. Redovita opća skupština Biskupske sinode, *Relatio finalis* (24. listopada 2015.), 58.

prethodi svim našim odlukama i iskustvima, i gdje postoje biološki elementi koje je nemoguće ignorirati.“¹⁰⁵ Svaki čovjek, tek kada može prepoznati i prihvatiti tu različitost uzajamnosti, postaje sposoban u potpunosti otkriti sebe, svoje dostojanstvo i svoj identitet.

Promjena spola

60. Dostojanstvo tijela ne može se smatrati nižim od dostojanstva osobe kao takve. *Katekizam Katoličke Crkve* jasno nas poziva da prepoznamo kako „ljudsko tijelo ima udjela u dostojanstvu ‚slike Božje‘.“¹⁰⁶ Takva istina zaslužuje da ju se posebno spomenemo kada je u pitanju promjena spola. Čovjek je neodvojivo sastavljen od tijela i duše, a tijelo je životno mjesto u kojem se nutrina duše razvija i očituje, također i kroz mrežu međusobnih odnosa. Konstituirajući čovjekovo biće, duša i tijelo sudjeluju u onom dostojanstvu koje karakterizira svakog čovjeka.¹⁰⁷ U tom smislu treba imati na umu da ljudsko tijelo sudjeluje u dostojanstvu osobe, s obzirom na to da je obdareno osobnim značenjima, osobito u svom spolnom stanju.¹⁰⁸ Zapravo, u tijelu se svaka osoba prepoznaje kao stvorena od strane drugih, a kroz svoje tijelo muškarac i žena mogu uspostaviti odnos pun ljubavi koji je sposoban rađati druge ljude. O potrebi poštivanja prirodnog poretka osobe, papa Franjo uči da je „stvaranje prije nas i mora biti primljeno kao dar. Istodobno, pozvani smo čuvati naše čovječstvo, a to znači, prije svega, prihvatiti ga i poštovati takvo kakvo je stvoreno.“¹⁰⁹ Iz ovoga slijedi da svaka operacija promjene spola, u pravilu, riskira ugrožavanje jedinstvenog dostojanstva koje je osoba dobila od trenutka začeća. To ne znači isključiti mogućnost da osoba, koja pati od genitalnih anomalija koje su već vidljive pri rođenju ili se razviju naknadno, zatraži liječničku pomoć kako bi se te anomalije riješile. U ovom slučaju, intervencija ne bi predstavljala promjenu spola u smislu koji je ovdje naveden.

Digitalno nasilje

61. Napredak digitalnih tehnologija, koje nude i brojne mogućnosti za promicanje ljudskog dostojanstva, sve više dovodi do stvaranja svijeta u kojem rastu iskorištavanje, isključivanje i nasilje, što može završiti povredom ljudskog dostojanstva. Razmislite o tome kako je lako, putem ovih sredstava, ugroziti nečiji dobar glas lažnim vijestima i klevetama. Papa Franjo po tom pitanju ističe da „nije nikako dobro pobrkati komunikaciju s pukim virtualnim kontaktom. Naime, ‚digitalno okruženje također je područje samoće, manipulacije, izrabljivanja i nasilja, pa

---

¹⁰⁵ FRANJO, Ap. pobudnica *Amoris laetitia* (19. ožujka 2016.), br. 286: AAS 108 (2016.), 425.

¹⁰⁶ *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 364.

¹⁰⁷ To se također odnosi na poštovanje prema tijelima pokojnika; usp. npr. KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, Naputak *Ad resurgendum cum Christo* (15. kolovoza 2016.), br. 3: AAS 108 (2016.), 1290: „Pokopom tijela umrlih vjernika, Crkva potvrđuje vjeru u uskrsnuće tijela i želi istaknuti uzvišeno dostojanstvo ljudskoga tijela kao sastavnog dijela osobe s kojom tijelo dijeli povijest“. Općenito, usp. također MEĐUNARODNA TEOLOŠKA KOMISIJA, *Aktualni problemi eshatologije* (1990.), br. 5: „Čovjek pozvan na uskrsnuće“.

¹⁰⁸ Usp. FRANJO, Enc. *Laudato Si'* (24. svibnja 2015.), br. 155: AAS 107 (2015.), 909.

¹⁰⁹ FRANJO, Ap. pobudnica *Amoris laetitia* (19. ožujka 2016.), br. 56: AAS 108 (2016.), 344.

sve do krajnosti koju predstavlja *tamna strana interneta (dark web)*. Digitalni mediji mogu ljude izložiti opasnosti ovisnosti, izolacije i postepenog gubitka doticaja s konkretnom stvarnošću, onemogućujući razvoj autentičnih međuljudskih odnosa. Putem *društvenih medija* šire se novi oblici nasilja, primjerice zlostavljanje preko interneta (*cyberbullying*). Internet je također kanal za širenje pornografije i izrabljivanja osoba u seksualne svrhe ili kroz kockanje.¹¹⁰ I na taj način, ondje gdje mogućnosti povezivanja rastu, paradoksalno se događa da svatko sve više ostaje sam i postaje siromašan u međuljudskim odnosima: „u digitalnoj komunikaciji želi se pokazati sve, a svaki pojedinac postaje izložen pogledima koji ga prekapaju, ogole i izlažu javnosti, često uz anonimnom obliku. Poštovanje druge osobe potpuno se urušava i tako da dok istodobno tog čovjeka odgurujem od sebe, ignoriram ga i držim na distanci, mogu bez imalo srama zavirivati u svaki detalj njegova života.“¹¹¹ Takvi trendovi predstavljaju tamnu stranu digitalnog napretka.

62. Iz ove perspektive, ako tehnologija treba služiti ljudskom dostojanstvu, a ne da mu šteti, i ako želi promicati mir, a ne nasilje, ljudska zajednica mora biti proaktivna u rješavanju ovih trendova poštujući ljudsko dostojanstvo promičući dobrotu: „u ovom globaliziranom svijetu ,mediji nam mogu pomoći osjetiti se bliže jedni drugima i stvoriti nov osjećaj jedinstva ljudske obitelji koji potiče na solidarnost i ozbiljno zauzimanje za dostojanstveniji život. [...] Mediji nam u tome mogu uvelike pomoći, pogotovo danas, kada su mreže komunikacije dosegle neslućeni napredak. Internet na poseban način pruža goleme mogućnosti susreta i solidarnosti među svima. To je zaista dobro, to je Božji dar.’ Ipak, prijeko je potrebno neprestano provjeravati vode li nas sadašnji oblici komunikacije zbiljski do velikodušnoga susreta, iskrenoga traženja pune istine, do služenja, blizine s najmanjima, do zalaganja oko izgrađivanja općega dobra.“¹¹²

Zaključak

63. Prigodom 75. obljetnice proglašenja *Opće deklaracije o ljudskim pravima* (1948.), papa Franjo ponovio je da je taj dokument „kao glavna cesta, na kojoj je učinjeno mnogo koraka naprijed, ali mnoge tek treba učiniti, a nažalost ponekad idemo i unatrag. Predano zalaganje za ljudska prava nikada nije završeno! U tom pogledu, izražavam svoju blizinu svima onima koji se, bez busanja u prsa, u konkretnoj svakodnevnici, bore i plaćaju osobnu cijenu za obranu prava onih koji ne kotiraju visoko na društvenoj ljestvici.“¹¹³

64. U tom duhu Crkva gorljivo potiče da se ovom *Deklaracijom* stavi *poštivanje dostojanstva ljudske osobe u svim okolnostima* u središte zalaganja za opće dobro i svakog pravnog sustava. Poštivanje dostojanstva svakoga i svih je bitna osnova za samo postojanje svakog društva koje tvrdi da je utemeljeno na pravednim pravima, a

---

¹¹⁰ FRANJO, Ap. pobudnica *Christus vivit* (25. ožujka 2019.), br. 88: AAS 111 (2019.), 413, citat: *Završni dokument XV. Opće redovne skupštine Biskupske sinode* (27. listopada 2018.), br. 23.

¹¹¹ FRANJO, Enc. *Fratelli tutti* (3. listopada 2020.), br. 42: AAS 112 (2020.), 984.

¹¹² FRANJO, Enc. *Fratelli tutti* (3. listopada 2020.), br. 205: AAS 112 (2020.), 1042, citat: ID., *Poruka za 48. Svjetski dan komunikacija* (24. siječnja 2014.): AAS 106 (2014.), 113.

¹¹³ FRANJO, *Angelus* (10. prosinca 2023.): *L'Osservatore Romano* (11. prosinca 2023.), 12.

ne na snazi moći. Temeljna ljudska prava podupiru se na temelju priznanja ljudskog dostojanstva, koje prethodi i utemeljuje svaki građanski suživot.¹¹⁴

65. Stoga, svaka pojedina osoba, i u isto vrijeme svaka ljudska zajednica, imaju zadaću konkretno i djelotvorno ostvarivati ljudsko dostojanstvo, a države imaju odgovornost ne samo da ga štite, nego i da jamče potrebne uvjete da se ono može razvijati u cjelovitom promicanju ljudske osobe: „u političkom djelovanju treba imati na umu da ,bez obzira na njezin vanjski izgled, svaka je osoba neizmjerljivo sveta i zaslužuje našu ljubav i naše predanje“.¹¹⁵

66. I danas, nalazeći se pred tolikim povredama ljudskog dostojanstva koje ozbiljno prijete budućnosti čovječanstva, Crkva potiče promicanje dostojanstva svake osobe bez obzira na njezine fizičke, psihičke, kulturne, društvene i vjerske kvalitete. Ona to čini s nadom, sigurna u snagu koja izvire iz uskrslog Krista, koji je u potpunosti objavio cjelovito dostojanstvo svakog muškarca i svake žene. Ta sigurnost postaje apel u riječima pape Franje: „Svakog čovjeka diljem svijeta pozivam da ne zaboravi to svoje dostojanstvo, koje mu nitko nema pravo oduzeti.“¹¹⁶

Rimski prvosvećenik Franjo, u audijenciji dolje potpisanom prefektu zajedno s tajnikom Doktrinarnog odjela Dikasterija za nauk vjere, 25. ožujka 2024., odobrio je ovu Deklaraciju, potvrđenu na Redovitoj sjednici ovog Dikasterija 28. veljače 2024., te naložio njezinu objavu.

Dano u Rimu, u sjedištu Dikasterija za nauk vjere, 2. travnja 2024., na 19. obljetnicu smrti svetog Ivana Pavla II.

Víctor Manuel Kard. FERNÁNDEZ
Prefekt

Mons. Armando MATTEO
Tajnik Doktrinalne sekcije

U audijenciji dana 25. ožujka 2024.

FRANJO

---

¹¹⁴ Usp. MEĐUNARODNA TEOLOŠKA KOMISIJA, *Dostojanstvo i prava ljudske osobe* (1983.), br. 2.

¹¹⁵ FRANJO, Enc. *Fratelli tutti* (3. listopada 2020.), br. 195: AAS 112 (2020.), 1038, citat: ID., Ap. pobudnica *Evangelii gaudium* (24. studenog 2013.), br. 274: AAS 105 (2013.), 1130.

¹¹⁶ FRANJO, Enc. *Laudato Si'* (24. svibnja 2015.), br. 205: AAS 107 (2015.), 928.